

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

SROVNÁVACÍ STUDIE

Skutková podstata znásilnění v právních řádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu

Srovnávací studie č. 5.404

červen 2022

(rozšířená a aktualizovaná verze studie z února 2021)

autorky: Marta Krausová, Magdalena Zachová

Obsah:

ÚVOD	5
MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ KONTEXT	8
BELGIE	14
DÁNSKO	15
CHORVATSKO	18
IRSKO	19
KYPR	20
LUCEMBURSKO	21
MALTA	22
NĚMECKO	23
ŘECKO	27
SLOVENSKO	29
SLOVINSKO	30
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ	31
ŠPANĚLSKO	35
ŠVÉDSKO	37
MAPA EVROPSKÝCH STÁTŮ PODLE DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ ZALOŽENÉ NA ABSENCI SOUHLASU	40
TABULKA DEFINIC	41
ZDROJE	46

Shrnutí

Celkem třináct evropských států má ve svých právních řádech definici znásilnění založenou na souhlasu, respektive na jeho absenci (*consent-based definition*) (Belgie, Dánsko, Chorvatsko, Irsko, Island, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Řecko, Slovinsko, Spojené království, Švédsko). Ve Španělsku byl souhlas jako klíčový prvek znásilnění dovozen Nejvyšším soudem a nyní se země chystá přijmout novou definici znásilnění. Novela zákona byla připravena i na Slovensku. K upřesnění definice založené na absenci souhlasu v nedávné době přistoupila Belgie a chystá ji i Lucembursko.

Definice znásilnění založená na absenci souhlasu odpovídá Istanbulské úmluvě, jakož i judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a mezinárodním lidskoprávním standardům. Ostatní evropské státy mají v definici znásilnění prvek použití násilí nebo pohrůžky násilím. I přesto by v těchto státech neměl být rigidním způsobem požadován důkaz odporu oběti, který pachatel překonal násilím nebo pohrůžkou násilím. Znásilnění je trestným činem, jehož hlavním účelem je postihovat jednání, které porušuje právo oběti na sexuální sebeurčení (součást práva na soukromí). Trvání na přítomnosti prvku násilí může vést k porušení lidskoprávního závazku státu chránit sexuální autonomii svých občanů.

Principem definice znásilnění založené na absenci souhlasu je, že se primárně dokazuje nesouhlas oběti s aktem, nikoli přítomnost násilí či výhrůžky. Státy volí formulace jako „*akty vykonané proti rozeznatelné vůli osoby*“ (Německo), „*na osobě/s osobou, která nesouhlasila*“ (Belgie, Dánsko, Lucembursko, Anglie a Wales) nebo „*s osobou, která se neúčastnila dobrovolně*“ (Švédsko). Tato formulace odpovídá Istanbulské úmluvě a Modelovému zákonu o znásilnění Rady OSN pro lidská práva, které užívají spojení „přes nesouhlas“. Další evropské státy mají ve svých právních řádech výraz „bez souhlasu“ (Chorvatsko, Kypr, Malta, Řecko, Slovinsko, Skotsko). Anglická, skotská a irská definice obsahují prvek „*neexistence rozumného důvodu se domnívat, že osoba souhlasila*“. Ve všech státech souhlas nemusí být výslovný; dovozuje se z okolností a jednání oběti.

Mnohé státy také doprovází definici znásilnění vymezením souhlasu, často společnému pro další trestné činy v sexuální oblasti (Belgie, Chorvatsko, Malta, Slovinsko, Anglie a Wales, částečně Švédsko, navrhovaná lucemburská a španělská úprava). Pojetí souhlasu obvykle odpovídá chápání souhlasu podle Istanbulské úmluvy („*byl dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností*“). Belgie a Lucembursko v nedávné době doplnily/chystají se doplnit, že souhlas lze vzít kdykoli zpět a že nikdy nemůže být dovozen jen z nedostatku odporu oběti.

Ve většině států zůstává znásilnění čistě úmyslným trestným činem. To znamená, že pro spáchání trestného činu znásilnění pachatel musí mít úmysl (přímý či nepřímý) vykonat akt přes nesouhlas oběti. Ve Švédsku, Irsku a Skotsku se lze setkat i s konceptem hrubé nedbalosti s tím, že nejdál jde v této oblasti Švédsko, které trestá situaci, kdy pachatel jedná v hrubé nedbalosti ohledně skutečnosti, zda druhá osoba s aktem souhlasí. Tento koncept trestného činu je zatím v aplikační praxi problematický (viz zpráva o praktické aplikaci nové definice znásilnění ve Švédsku).

Přítomnost násilí či pohrůžky násilím je u některých států brána jako okolnost, u které se presumuje, že souhlas nebyl dán (Belgie, Anglie a Wales, navrhovaná španělská úprava, Švédsko). Toto pojetí odpovídá Modelovému zákonu o znásilnění Rady OSN pro lidská práva. Použití násilí či pohrůžky bývá též velmi často součástí kvalifikované skutkové podstaty znásilnění (Chorvatsko, Malta, Německo, Slovinsko, Švédsko, navrhovaná španělská a slovenská úprava) či dokonce jiným přísněji trestaným trestným činem (Kypr).

Za okolnost vylučující souhlas je také považováno zneužití bezbrannosti oběti (spí, je v bezvědomí, je omámena). V některých státech se presumuje, že souhlas nebyl dán, i když je svobodná vůle

oběti nejen zcela vyloučena, ale pouze omezena nátlakem, zneužitím (nadřazeného) postavení agresora, částečným omámením oběti, z důvodu fyzické či duševní nedostatečnosti oběti či zneužitím momentu překvapení – výčet těchto okolností ve státech není jednotný (Belgie, navrhovaná lucemburská úprava, Chorvatsko, Německo, navrhovaná španělská úprava, Švédsko). Z násilnění osoby, u níž je vyloučena vůle, je často trestáno stejně jako znásilnění za užití násilí (Německo, Švédsko). Ostatní okolnosti omezující vůli mohou být trestány mírněji (Malta, Švédsko). Některé státy v rozporu s úpravou Modelového zákona nestaví znásilnění osoby ve stavu, kdy není schopna dát souhlas, na roveň klasickému znásilnění (Řecko, současná španělská úprava, možné též u Dánska).

Určité státy pojmají konstrukci trestného činu znásilnění šířeji a zahrnují do něj i další sexuální akty kromě penetrace (Německo, ČR, částečně Dánsko a Řecko, případně též nová slovenská úprava). Většina států se drží definice znásilnění tak, jak chápáno v Istanbulské úmluvě či Modelovém zákoně, tj. „*vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem*“. Mírnější formy sexuálního násilí pak postihují trestné činy jako sexuální útok či sexuální násilí (Belgie, Irsko, Slovinsko, Anglie Wales, Malta Švédsko, částečně též Řecko). Zejména státy vycházející z anglosaského práva mají rozdílné trestné činy pro penetraci penisem a jiným předmětem, které jsou označovány jako „sexuální útok penetrací“ (Velká Británie, Skotsko, Kypr, Malta, Irsko).

V Anglii a Walesu a Irsku je nedostatek souhlasu prvkem definice znásilnění již od sedmdesátých a osmdesátých let minulého století – jedná se však o odlišný právní systém (anglosaské právo). V zemích s kontinentálním systémem je na absenci souhlasu založené chápání znásilnění zaváděno až v posledním desetiletí (vyjma Belgie).

Vyhodnocovat důsledky zavedení definice znásilnění založené na absenci souhlasu je velmi těžké, zejména protože většina států tak učinila teprve v nedávné době nebo nejsou dostupná potřebná data – navíc pro jejich správné vyhodnocení by bylo nutné provést skutečně komplexní a odborné studie. Výjimkou je Švédsko, které zpracovalo rozsáhlou zprávu o praktické aplikaci nové definice znásilnění, a to včetně nové skutkové podstaty znásilnění z nedbalosti. Ze zprávy plyne, že díky zavedení nové definice znásilnění založené na absenci souhlasu v r. 2016 došlo ke stíhání a odsouzení znásilnění, která by podle staré právní úpravy nebyla trestná z důvodu absence prvku násilí/pohrůžky. Zpráva zároveň připouští, že aplikace trestného činu znásilnění z nedbalosti je v praxi problematická. Na datech z policejních statistik ohledně počtu oznámených znásilnění a počtu vyšetřených případů z Německa, Chorvatska a Švédska lze vypořádat trend nárůstu počtu oznámení od zavedení nové definice znásilnění, přičemž zároveň dochází k nárůstu počtu vyřešených případů.

Na základě zkoumání dostupné judikatury v zemích, kde byla zavedena nová definice znásilnění, je možné uvést, že mezi důkazy, které jsou užívány pro prokázání nesouhlasu oběti, patří nahrávky činu, výpověď očitých svědků, svědectví osoby, které se poškozená svěřila, telefonát na tísňovou linku, důvěryhodná výpověď poškozené potvrzená posudkem v oboru psychiatrie a psychologie s absencí motivu pro křivé obvinění, pozdější diagnostikování PTSD u oběti aj.

Obsah

ÚVOD.....	5
ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	5
TERMINOLOGIE	6
MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ KONTEXT	8
ISTANBULSKÁ ÚMLUVA	8
EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA.....	8
MODELOVÝ ZÁKON O ZNÁSILNĚNÍ (RADA OSN PRO LIDSKÁ PRÁVA)	9
NÁVRH SMĚRNICE O POTÍRÁNÍ NÁSILÍ VŮČI ŽENÁM A DOMÁCÍHO NÁSILÍ	12
BELGIE	14
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	14
DÁNSKO.....	15
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	15
PROCES PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZMĚNĚ DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ	16
DOSTUPNÉ INFORMACE O JUDIKATUŘE A VÝKLADU K TRESTNÉMU ČINU	17
CHORVATSKO.....	18
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	18
PROCES PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZMĚNĚ DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ	18
DOSTUPNÉ INFORMACE O JUDIKATUŘE A VÝKLADU K TRESTNÉMU ČINU	19
IRSKO.....	19
KYPR	20
LUCEMBURSKO	21
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	21
NOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (ZATÍM NEPROŠLA LEGISLATIVNÍM PROCESEM)	21
MALTA.....	22
NĚMECKO	23
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	23
PROCES PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZMĚNĚ DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ	24
STATISTICKÝ PŘEHLED	26
ŘECKO.....	27
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	27
PROCES PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZMĚNĚ DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ	28
DOSTUPNÉ INFORMACE O JUDIKATUŘE A VÝKLADU K TRESTNÉMU ČINU	28
SLOVENSKO	29
NOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (ZATÍM NEPROŠLA LEGISLATIVNÍM PROCESEM)	29
SLOVINSKO	30
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	30
PROCES PŘEDCHÁZEJÍCÍ ZMĚNĚ DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ	31
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ	31
DOSTUPNÉ INFORMACE O JUDIKATUŘE A VÝKLADU K TRESTNÉMU ČINU: STUDIE OHLEDNĚ POČTU NEPRAVDIVÝCH OBVINĚNÍ.....	33
SKOTSKO	34
ŠPANĚLSKO.....	35
NOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (ZATÍM NEPROŠLA CELÝM LEGISLATIVNÍM PROCESEM)	36
ŠVÉDSKO.....	37
SKUTKOVÁ PODSTATA ZNÁSILNĚNÍ	37
DOSTUPNÉ INFORMACE O JUDIKATUŘE A VÝKLADU K TRESTNÉMU ČINU	37
MAPA EVROPSKÝCH STÁTŮ PODLE DEFINICE ZNÁSILNĚNÍ ZALOŽENÉ NA ABSENCI SOUHLASU	40
TABULKA DEFINIC	41
ZDROJE	46

Úvod

Definice skutkové podstaty trestného činu znásilnění se v průběhu času vyvíjí. Většina států již dávno neomezuje trestný čin znásilnění pouze na znásilnění ženy mužem a trestá i sexuální násilí v manželství nebo znásilnění prostitutky. Poslední vývoj zaznamenala definice tohoto trestného činu v posunu k definici znásilnění založené na absenci souhlasu (*consent-based definition*). Mnoho právních řádů evropských států včetně toho českého definuje znásilnění na základě přítomnosti násilí nebo vyhrožování (viz § 185 trestního zákoníku). Dále je též obvykle postihováno i zneužití stavu, kdy oběť není při vědomí nebo je omezena na svobodě (spí, je omámená či svázaná).

Z takové definice ovšem mohou „vypadávat“ případy, kdy je oběť paralyzována v důsledku biologické reakce organismu na ohrožení zvané *disociativní stupor* (laicky „ztuhnutí“)¹ nebo se ze strachu či kvůli jasné převaze pachatelů nepokouší o odpor.² Lidskoprávní organizace proto prosazují změnu definice znásilnění tak, aby platil princip „sex bez souhlasu je znásilnění“. Velmi aktivní je v této oblasti organizace Amnesty International, která vydala v roce 2018 [zprávu](#), v níž mapuje stav legislativy týkající se znásilnění v 31 evropských státech.³

Česká právní úprava

§ 185 trestního zákoníku

„(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo

kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti,

bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

¹*„Disociace je obranný psychický mechanismus, který jedinec nevědomě použije, když jeho psychika není schopna se vyrovnat s určitým psychickým obsahem. Daná osoba jej proto odštěpí – disociuje od vědomé oblasti psychiky a následně není nucena se s ním vyrovnávat, což má ovšem často důsledky na celkovou stabilitu psychiky s následnou tvorbou příznaků. Disociace může nastat i u relativně zralého a psychicky vyrovnaného jedince v situaci neúnosné traumatizace, například když je obětí znásilnění, přepadení, havárie atp. Toto trauma poté dočasně nebo i trvale emočně neprožívá, případně na něj má i amnézii...“*

„Disociativní stupor: U pacienta jsou příznaky stuporu, pomocí žádné vyšetřovací metody však nejsou nalezeny známky tělesné nemoci, která by byla jeho podkladem. Většinou nastává náhle pod vlivem zážitku závažné stresující události, trvá hodiny až dny, vzácněji déle, rovněž i náhle končí. Stupor je představován chyběním spontánních pohybů a normální reaktivity na vnější podněty (oslovení, doteky, světlo), pacient bez hnutí sedí nebo leží, oči jsou většinou otevřené, pacient nespí.“

HERMAN, Erik. Disociativní poruchy v praxi. Psychiatrie pro praxi [online]. 2009, 10(1), 13-18 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.solen.sk/storage/file/article/c001d9641ec3597738686bf5599f3677.pdf>.

² „Sex bez souhlasu je znásilnění, tečka.“ Amnesty kárá evropské země včetně Česka za zastaralé zákony. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/znasilneni-amnesty-international-pavel-houdek-konsent-souhlas-obet-zakony_1811241903_och.

³ RIGHT TO BE FREE FROM RAPE – OVERVIEW OF LEGISLATION AND STATE OF PLAY IN EUROPE AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/9452/2018/en/>.

(3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*

- a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
- b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
- c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*

(4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

(5) *Příprava je trestná.“*

Podle české judikatury se pohlavním stykem rozumí „*jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejného nebo opačného pohlaví)*“. Komentářová literatura dále uvádí, že za pohlavní styk se považuje „*soulož (spojení pohlavních orgánů muže a ženy), pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (např. orální pohlavní styk, anální pohlavní styk), ale i např. pouhé osahávání ženy na prsou, ohmatávání genitálií muže či ženy, líbání přirození, vzájemná heterosexuální nebo homosexuální masturbace a podobně*“. Kvalifikovaná skutková podstata podle odst. 2 trestá přísněji pohlavní styk, který zahrnuje soulož nebo způsob srovnatelný se souloží. O zneužití bezbrannosti se pak jedná např. tehdy, pokud pachatel využije skutečnosti, že oběť spí, trpí duševní poruchou, je nízkého věku anebo je silně opilý.⁴

Terminologie

Při volbě terminologie používané v překladech zahraničních zákonů se autorky práce snažily vycházet z Úmluvy Rady Evropy o prevenci násilí vůči ženám a domácího násilí a potírání tohoto jednání, tzv. Istanbulské úmluvy⁵, (dále jen „**Istanbulská úmluva**“) a zároveň pojmy přizpůsobit české trestněprávní terminologii. Pokud autorky užívají v překladech textů zákonů výraz „soulož a způsob srovnatelný se souloží“, má v tom případě obdobný význam jako v české právní úpravě a zahrnuje i orální pohlavní styk, anální pohlavní styk a další penetrace sexuální povahy. To odpovídá chápání znásilnění podle čl. 36 odst. 1 písm. a) Istanbulské úmluvy jako (nesouhlasná) „*vaginální, anální či orální penetrace sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem*“.

Český termín „pohlavní styk“, který jako trestněprávní pojem zastřešuje jak penetrační sexuální aktivity, tak jiné méně zavážené sexuální akty (osahávání na pohlavních orgánech aj.) v překladech zákonů autorky užívají jen výjimečně. Pro méně závažné nepenetrační sexuální aktivity se snažíme jednoduše používat pojem „sexuální akty“, který vychází opět z terminologie Istanbulské úmluvy (čl. 36 odst. 1 písm. b).

Na tomto místě autorky upozorňují, že všechny překlady v této práci jsou pouze neoficiální.

Co se týče chápání definice znásilnění založené na absenci souhlasu (*consent-based definition*), podle německé právní vědkyně Tatjany Hörnle je možné rozlišit tři modely toho jak je definice znásilnění konstruována. Zákon, který určuje hranici pro to, kdy už je určité sexuální chování vůči

⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Praha: Leges, 2014. Glosátor. ISBN 978-80-7502-049-9, s. 265–266.

⁵ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Dostupná na: <https://rm.coe.int/1680462471>.

druhému trestné, může buď klást vyšší nároky na potenciální oběť (musí aktivně vzdorovat) anebo na potenciálního pachatele (musí aktivně žádat souhlas). Modely dle Hörnle jsou následující:

- 1) Odpor oběti jako důkaz nesouhlasu – tento model požaduje po oběti, aby aktivně jednala a bránila se. Pachatel její odpor překonává násilím nebo pohrůžkou násilí. Model je problematický v tom, že vyžaduje po oběti příliš mnoho, přitom oběť nemusí být aktivního odporu vůbec schopná nebo jí může v dané situaci přitížit.
- 2) Model „ne znamená ne“ je založený na tom, že nesouhlas oběti je vyjádřený komunikací a gesty nebo plyne z okolností. Protože znásilnění je úmyslný trestný čin, pachatel si je nesouhlasu vědom a jedná i přes nesouhlas oběti.
- 3) Model „jenom ano znamená ano“ vychází z nutnosti existence jasně vyjádřeného souhlasu ze strany oběti. Tento model klade naopak větší nároky na pachatele, jelikož po něm vyžaduje, aby se v případě nejasné situace ujistil, zda oběť skutečně souhlasí.⁶

Navzdory tomu, že v kampaních lidskoprávních organizací je často používáno heslo „jenom ano znamená ano“, lidskoprávní dokumenty, včetně Istanbulské úmluvy, a právní řády většiny států jsou postaveny primárně na druhém modelu. Tedy, že nesouhlas oběti je nějakým způsobem rozpoznatelný, pachatel si toho je vědom, a přesto na oběti sexuální akty vykoná. Tento model by se tedy také dal označit jako model „přes nesouhlas oběti“. Třetí model lze podle našeho právního názoru identifikovat např. u švédské úpravy znásilnění z nedbalosti. Taková právní úprava zkoumá, zda pachatel jednal v hrubé nedbalosti vůči tomu, zda oběť souhlasí – tedy, že pachatel věděl, že oběť nemusí souhlasit, ale byl k tomu lhostejný a o souhlasu oběti se neujistil. Jak je popsáno v této práci v případě Švédska, tento koncept může být problematický z hlediska dokazování.

V žádném případě však nelze trestněprávní definice znásilnění interpretovat způsobem, že na „pohlavní styk je nutné mít papír“ nebo že pokud partner neřekl výslovné ‚ano‘, jedná se o znásilnění.

První model je naopak příkladem historického chápání znásilnění. Ačkoli je na něm i v dnešní době založena definice znásilnění v mnoha evropských státech, pokud by byl aplikován takovým způsobem, že když se oběť aktivně nebrání, nemůže se jednat o znásilnění, může jít o porušení lidských práv oběti (viz níže [M. C. proti Rumunsku](#)⁷).

Jak uvádí Tatjana Hörnle, znásilnění je trestným činem, který se většinou odehrává mezi dvěma osobami beze svědků. Z tohoto důvodu bez ohledu na to, jaký model je v právní úpravě použit, se vždy může vyskytnout důkazní nouze. Konečný rozsudek tak vždy závisí na důvěryhodnosti výpovědí svědků a jejich porovnání s faktickými zjištěními.⁸

⁶ HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. German Law Journal [online]. 01 November 2017n. l., 18(6), 1309 – 1330, s. 1319-1320. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1017/S2071832200022355](https://doi.org/10.1017/S2071832200022355).

⁷ Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 ve věci *M. C. proti Bulharsku*, stížnost č 39272/98. Dostupný na: <https://hudoc.echr.coe.int/ENG#/%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-61521%22>].

Neoficiální česká verze zde:

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/92D1E2767149C36AC12584C100458447?openDocument&Highlight=0.

⁸ HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. German Law Journal [online]. 01 November 2017n. l., 18(6), 1309 – 1330, s. 1319-1320. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1017/S2071832200022355](https://doi.org/10.1017/S2071832200022355).

Mezinárodněprávní kontext

Istanbulská úmluva

Definice znásilnění založená na absenci souhlasu je v současné době součástí lidskoprávních dokumentů, např. Istanbulské úmluvy. Istanbulská úmluva definuje sexuální násilí, včetně znásilnění, v čl. 36 následujícím způsobem:

„1. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby byly klasifikovány jako trestné následující úmyslné činy:

- a) dojde-li přes nesouhlas oběti k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem;*
- b) je-li přes nesouhlas druhé osoby vykonán jakýkoli jiný akt sexuální povahy;*
- c) je-li druhá osoba přes svůj nesouhlas přinucena podílet se na aktech sexuální povahy se třetí osobou;*

2. Souhlas musí být dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností.“

Je zjevné, že státy, které ratifikovaly Istanbulskou úmluvu, mají závazek upravit svou legislativu v souladu s čl. 36 Istanbulské úmluvy.⁹ Ostatně tato skutečnost byla jednou z příčin změny definice znásilnění v mnoha evropských státech (Dánsko, Německo, Španělsko, Švédsko). Istanbulskou úmluvu ratifikovala většina evropských států. Česká republika, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Slovensko a Spojené království k ní zatím pouze přistoupily, ale nedokončily ratifikační proces.¹⁰

Evropský soud pro lidská práva

Definice znásilnění založená na absenci souhlasu však není jen novinkou v rámci Istanbulské úmluvy. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) již v roce 2003 v případě [M. C. proti Rumunsku](#)¹¹ rozhodl, že rigidní trvání na důkazu fyzického odporu u sexuálních trestných činů může představovat porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)¹². Znásilnění je čin představující nelidské a ponižující zacházení (čl. 3 Úmluvy – zákaz mučení), jakož i závažný zásah do sexuální integrity člověka a jeho soukromí (čl. 8 Úmluvy – právo na respektování soukromého života). Stát má přitom pozitivní povinnost zajistit, aby takový čin byl trestný a účinně stíhatelný, a nemůže na základě příliš rigidní definice nechat některé akty spáchané proti vůli oběti nepotrestatelné.

ESLP se v rozsudku vyjadřuje k definici znásilnění založené na absenci souhlasu a uvádí, že historicky byl v řadě států jako prvek znásilnění vyžadován důkaz odporu oběti. Tento prvek v mnoha definicích zejména kontinentálních právních řádů zůstal, ale v judikatuře a právní teorii je jako hlavní znak znásilnění vnímán nesouhlas, nikoli násilí. Současný právní vývoj však dle soudu spěje k vnímání znásilnění jako jakéhokoli nesouhlasného sexuálního aktu, který tak zahrnuje i případy, kdy je oběť paralyzována a neschopná odporu.

⁹ Podrobnosti k čl. 36 lze najít v [Důvodové zprávě k Istanbulské úmluvě](#). Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Dostupná na: <https://rm.coe.int/1680462471>.

¹⁰ Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.

¹¹ Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 ve věci *M. C. proti Bulharsku*, stížnost č. 39272/98. Dostupný na: <https://hudoc.echr.coe.int/ENG#%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-61521%22%7D>.

Neoficiální česká verze zde:

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/92D1E2767149C36AC12584C100458447?openDocument&Highlight=0.

¹² Vyhlášena ve Sbírce zákonů jako sdělení č. 209/1992 Sb..

Modelový zákon o znásilnění (Rada OSN pro lidská práva)

Součástí zprávy speciálního zpravodaje o násilí proti ženám, jejich příčinách a následcích (*Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*), představené v červnu 2021 Radě OSN pro lidská práva (*The United Nations Human Rights Council (UNHRC)*), je i modelový zákon o znásilnění ([A framework for legislation on rape \(model rape law\)](#)).¹³ Modelový zákon o znásilnění není pro státy závazný; jeho cílem je pomoci státům uzpůsobit jejich národní úpravy znásilnění tak, aby odpovídaly tomu, jak je znásilnění chápáno podle mezinárodních lidskoprávních standardů.

Modelový zákon vyjmenovává základní principy, na jejichž základě je znásilnění chápáno v mezinárodněprávním rámci. Tyto principy vychází zejména z Všeobecné deklarace lidských práv, [Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen](#) (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*) nebo Pekingské deklarace a akční platformy¹⁴, jakož i dalších dokumentů. Jedná se o následující principy:

1. **Rovnost pohlaví**

2. **Nediskriminace**

Znásilnění by mělo být upraveno tak, aby nebylo diskriminační, např. k mužům či chlapcům, osobám z řad LGBTIQ¹⁵ aj.

3. **Eliminace genderových stereotypů**

Stát by měl vykládat relevantní ustanovení o znásilnění tak, aby byly eliminovány genderové předsudky¹⁶ a mýty o znásilnění, které přetrvávají ve společnosti i v soudním systému.

4. **Eliminace genderově podmíněného násilí na ženách**

Genderově podmíněným násilím vůči ženám se podle Istanbulské úmluvy rozumí „*násilí, jež je zaměřeno na ženu proto, že je žena, anebo násilí, jemuž jsou vystaveny především ženy*“. Ačkoli oběti znásilnění může být kdokoli, ovlivňuje nepoměrně více právě ženy. Lidskoprávní instrumenty pracují s pojmem násilí páchané na ženách, jež Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách ([Declaration on the Elimination of Violence against Women](#)) v čl. 1 vymezuje jako „*jakýkoli akt genderově podmíněného násilí, který vede nebo může vést k fyzické, sexuální nebo psychické újmě či utrpení žen, včetně hrozeb takovými činy, donucování nebo svévolného zbavení svobody, ať k němu dochází ve veřejném nebo soukromém životě*.“ Mezi násilí páchané na ženách patří například sexuální obtěžování v práci, domácí násilí, nucené sňatky a mrzačení ženských pohlavních orgánů.

¹³ SPECIAL RAPPOREUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, ITS CAUSES AND CONSEQUENCES. A framework for legislation on rape (model rape law): Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences. 15 June 2021n. l. Dostupné také z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/149/63/PDF/G2114963.pdf?OpenElement>, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Propozycja_specjalnej_sprawozdawczyni_ONZ_model_rape_law_%28j%C4%99z.%20angielski%29_15.06.2021.pdf.

¹⁴ Pekingské deklarace a akční platforma, je výstupem 4. Světové konference OSN o ženách, která se konala v Pekingu 1995. Jedná se o jeden ze stěžejních dokumentů OSN proti diskriminaci žen a rovnosti pohlaví (Více na: <https://beijing20.unwomen.org/en/about> a <https://beijing20.unwomen.org/en/about> a <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/pekingska-deklarace-a-akcni-platforma--i-po-dvaceti-letech-jsou-jej-cile-stale-aktualni-134637/>).

¹⁵ Lesby, gayové, bisexuální, transgender, nebinární, intersexuální a queer osoby.

¹⁶ Dle čl. 5 [Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen](#) lze chápat jako „*předsudky a zvyky a všechny jiné praktiky založené na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen*“.

5. Obecný pozitivní lidskoprávní závazek státu jednat s řádnou péčí

Znásilnění je závažné porušení lidských práv. Stát má povinnost mu předcházet, vyšetřovat ho a trestat pachatele.

Modelový zákon dále určuje základní prvky, které by měla obsahovat skutková podstat TČ znásilnění:

A. Trestný čin znásilnění by měl chránit tělesnou integritu a sexuální autonomii.

Znásilnění by proto nemělo být definováno jako mravnostní trestný čin nebo trestný čin proti morálce, slušnosti, cti, rodině aj. Konsensuální sexuální akty mezi dospělými by ale neměly být kriminalizovány.

B. Trestný čin znásilnění by měl zahrnovat a chránit všechny osoby, tj. definice znásilnění by měla být genderově neutrální a chránit i muže, chlapce a osoby s různým genderem. Definice znásilnění by se měla vztahovat i na znásilnění mezi manžely a současnými či bývalými partnery. Znásilnění by mělo zahrnovat i incest.

C. Činy kriminalizované jako znásilnění: Ustanovení trestního práva o znásilnění by měla výslovně zahrnovat všechny druhy penetrace sexuální povahy (vaginální, anální nebo orální), jakkoli nepatrné, jakoukoli částí těla nebo předmětem.

D. Souhlas a použití síly nebo nátlaku

- Znásilnění je sexuální akt spáchaný bez souhlasu. Definice znásilnění by měla výslovně zahrnovat nedostatek souhlasu a klást jej do svého středu, přičemž by měla stanovit, že znásilnění je jakýkoli akt penetrace sexuální povahy provedený jakýmkoli způsobem a spáchaný na osobě, která s tím nesouhlasila.
- Nedostatek důkazů o odporu, jako jsou fyzická zranění na těle, nesmí být nikdy sám o sobě považován za důkaz skutečného souhlasu se sexuálním aktem.
- Souhlas musí být dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností.
- Soulož a jiné druhy penetrace sexuální povahy (vaginální, anální nebo orální) by měly být ve všech definicích kriminalizovány jako znásilnění.
- Nedostatek souhlasu se předpokládá v případě, že znásilnění bylo spácháno za použití násilí, pohrůžky násilí nebo nátlaku.

Východiska modelového zákona jsou obdobná jako u Istanbulské úmluvy (i formulace v angličtině jsou často totožné). Pro ČR je relevantní zejména bod D – souhlas a použití síly nebo nátlaku (*Consent and use of force or coercion*). Jak je zjevné z rozboru definic znásilnění jednotlivých zemí, to, že znásilnění se vztahuje na všechny osoby, nikoli pouze na ženy (bod B), nebo že není bráno jako trestný čin proti cti a morálce (bod A), zdaleka není nebo do nedávné doby nebylo u zkoumaných států samozřejmostí.

Modelový zákon dále obsahuje modelová ustanovení ohledně toho, jak by měl být trestný čin znásilnění formulován:

Článek 1. Definice znásilnění

„Osoba (pachatel) se dopustí znásilnění, pokud:

- provede přes nesouhlas oběti vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy, jakkoli nepatrnou, do těla jiné osoby (oběti) jakoukoli částí těla nebo předmětem; nebo*
- zapřičiní přes nesouhlas oběti provedení vaginální, anální nebo orální penetrace sexuální povahy, jakkoli nepatrné, do těla jiné osoby (oběti) třetí osobou; nebo*
- přinutí oběť, aby se přes svůj nesouhlas podílela na vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy, jakkoli nepatrné, do těla pachatele nebo třetí osoby.“*

Článek 2. O souhlasu

„Souhlas musí být dán dobrovolně, musí být skutečný a musí být výsledkem svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností a může být kdykoli odvolán. Souhlas nemusí být ve všech případech výslovný, nemůže být však dovozován z:

- a) mlčení oběti;*
- b) nedostatku odporu, ať slovního nebo fyzického, ze strany oběti;*
- c) sexuálního chování oběti v minulosti; nebo*
- d) postavení oběti, zaměstnání nebo vztahu k obviněnému.“*

Článek 3. Věk pohlavní dospělosti

- a) „Osoba je považována za nezpůsobilou poskytnout skutečný souhlas, pokud je mladší 16 let.*
- b) Konsensuální sexuální vztahy mezi dětmi mladšími 16 let nebo mezi dítětem mladším 18 let a dítětem, které je starší 14 let a mladší 16 let, by neměly být kriminalizovány.“*

Článek 4. O nezpůsobilosti dát skutečný souhlas

„Osoba je považována za nezpůsobilou dát skutečný souhlas:

- a) pokud je v bezvědomí, spí nebo je vážně omámená v důsledku užívání drog nebo alkoholu požitého dobrovolně, nedobrovolně či nevědomě;*
- b) pokud je pachatelem dospělá osoba ve věku 18 let nebo starší a obětí je dítě¹⁷ spřízněné s pachatelem pokrevně, manželstvím, adopcí, pěstounstvím nebo jiným obdobným příbuzenským vztahem.“*

Článek 5. Použití síly, pohrůžky nebo nátlaku

„Nedostatek souhlasu se předpokládá, pokud byla penetrace spáchána násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pod nátlakem. Existuje široká škála donucujících okolností zahrnujících, nikoli však výlučně, okolnosti, kdy:

- a) oběť byla vystavena zneužívání, násilí, útisku, lsti, omezení svobody nebo psychologickému útlaku nebo zastrašování, které přispěly k podrobení oběti nebo k jejímu podvolení se; nebo*
- b) oběť byla vystavena pohrůžce (výslovné nebo implicitní) současné nebo budoucí fyzické či duševní újmy na zdraví oběti nebo třetí osoby.“*

Článek 6. O předpokládaném nedostatku souhlasu

„Nedostatek souhlasu se předpokládá, pokud:

- a) oběť byla pod vlivem drog nebo alkoholu, požitého dobrovolně, nedobrovolně či nevědomě;*
- b) pokud nemoc, tělesné zranění nebo jiná zvláštní zranitelnost má dopad na způsobilost oběti dát souhlas; nebo*
- c) pokud je pachatel v pozici moci, důvěry, vlivu nebo závislosti vůči oběti a mohl tohoto postavení využít, aby si vynutil účast oběti.*

Nedostatek souhlasu se předpokládá také tehdy, jestliže pachatel zneužije vztah nebo pozici moci nebo autority vůči oběti. Níže uvedené pozice a vztahy zahrnují, nikoli však výlučně, situace, kdy je pachatel v pozici moci nebo autority, vlivu nebo dominance nad obětí:

- a) ve škole, nemocnici, náboženském, nápravném nebo pečovatelském zařízení;*

¹⁷ Dítě je podle čl. 1 Úmluvy o právech dítěte osoba mladší 18 let.

- b) v profesním nebo pracovním prostředí;
- c) v zařízení ústavní péče, komunitním domově, zařízení poskytující ubytování a péči dětem, dětském domově nebo v sirotčinci;
- d) v souvislosti s poskytováním lékařské, psychologické nebo psychosociální podpory nebo péče obětem;
- e) v opatrovnickém vztahu;
- f) v pozici příslušníka bezpečnostních sborů, pracovníka, probačního úředníka, sportovního trenéra, instruktora, duchovního, osoby hlídající děti, vychovatele nebo v jakékoli jiné pozici péče vůči oběti; nebo
- g) tím, že se jinak obecně podílí a je zodpovědný za péči, výchovu nebo dohled nad obětí.“

Další ustanovení modelového zákona obsahují doporučení pro legislativu ohledně trestů a přitěžujících okolností za znásilnění, vyšetřování, trestního stíhání a soudního procesu ve věci znásilnění a ohledně dalších relevantních politik (přístup k potratu po znásilnění, centra pro pomoc obětem sexuálního násilí aj.).

Návrh směrnice o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

Kromě toho Evropská komise připravila [návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí](#) (dále jen „návrh směrnice“).¹⁸ Směrnice se zaměřuje především na kriminalizaci určitých forem násilí, posílení přístupu obětí ke spravedlnosti, poskytování podpory obětem a předcházení násilí vůči ženám a domácímu násilí a na posílení koordinace a spolupráce v těchto věcech na národní a unijní úrovni. Návrh směrnice vychází ze stejných východisek jako Istanbulská úmluva a jak přímo uvádí, jeho cílem je dosáhnout naplnění Úmluvy v oblastech spadajících do pravomoci EU. EU má sdílenou pravomoc¹⁹ přijímat legislativu v oblasti prostor svobody, bezpečnosti a práva (Hlava V Smlouvy o fungování Unie, dále jen „SFEU“), konkrétně pak z čl. 82 a 83 SFEU plyne pravomoc přijmout opatření justiční spolupráce v trestních věcech. Opatření, která návrh směrnice navrhuje ve věci domácího násilí a násilí na ženách, spadají do této kategorie justiční a trestní spolupráce.²⁰

¹⁸ COM(2022) 105 final 2022/0066 (COD) Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating violence against women and domestic violence. Dostupný na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/com_2022_105_1_en.pdf. Dále legislativní proces zde: https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2022_66?qid=1647245226922&rid=1.

¹⁹ Sdílené pravomoci Unie znamenají, že členské státy v oblasti vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém ji nevykonala Unie. Pokud EU v této oblasti koná, je vázána zásadou subsidiarity (koná, jen pokud členské státy výsledku nedokážou uspokojivě dosáhnout samy) a proporcionality (koná jen to, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv).

²⁰ Návrh směrnice navazuje na stávající právní předpisy EU, které upravují některé druhy násilí a práva obětí. Jedná se především o [směrnici o právech obětí](#), [směrnici o ochranném evropském příkazu](#), [směrnici o boji proti pohlavnímu zneužívání dětí](#), [směrnici o boji proti obchodování s lidmi](#), [směrnici o odškodňování](#) a směrnice o genderové rovnosti (např. [směrnice, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování](#) nebo [směrnice o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání](#)).

Návrh směrnice obsahuje minimální harmonizaci vymezení trestného činu znásilnění. Znásilnění je upraveno v Kapitole 2 Trestné činy týkající se sexuálního vykořisťování žen a dětí a počítačové kriminality, čl. 5:

Článek 5 Znásilnění

„1. Členské státy zajistí, aby následující úmyslné jednání bylo možno trestat jako trestný čin:

- a) dopuštění se na ženě jakéhokoli aktu, k němuž nedala souhlas a který spočívá ve vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy, a to jakoukoli částí těla nebo předmětem;
- b) zapříčinění toho, že se žena účastní s jinou osobou jakéhokoli aktu, k němuž nedala souhlas a který spočívá ve vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy, a to jakoukoli částí těla nebo předmětem.

2. Členské státy zajistí, aby se aktem, k němuž nebyl dán souhlas, rozuměl akt provedený bez dobrovolného souhlasu ženy, nebo v situaci, kdy žena není schopna vyjádřit svobodnou vůli z důvodu svého tělesného nebo duševního stavu – nachází-li se například ve stavu bezvědomí, intoxikace, spánku, nemoci, ve stavu ublížení na těle nebo zdravotního postižení –, a kdy je této neschopnosti vyjádřit svobodnou vůli zneužito.

3. Souhlas lze kdykoli během daného aktu odvolat. Absence souhlasu nemůže být vyvrácena výhradně tvrzením, že žena mlčela, verbálně či fyzicky nevzdorovala, nebo na základě jejího sexuálního chování v minulosti.“

Právním základem pravomoci EU přijmout v této oblasti legislativu je čl. 83 odst. 1 SFEU, který umožňuje stanovit formou směrnic minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat ji na společném základě – mezi tyto oblasti patří i sexuální vykořisťování žen a dětí. Z tohoto důvodu návrh směrnice znásilnění upravuje na úrovni EU pouze ve vztahu k ženám, nikoli mužům, ač uznává, že i jich se znásilnění týká, byť nepoměrně více ovlivňuje ženy.

Body 13 a 14 odůvodnění návrhu směrnice podrobněji odůvodňují přijetí právní úpravy:

„13. Znásilnění je jedním z nejzávažnějších trestných činů narušujících sexuální integritu člověka a je trestným činem, který neúměrně postihuje ženy. Vede k mocenské nerovnováze mezi pachatelem a obětí, která pachateli umožňuje oběť sexuálně zneužívat k účelům, jako je osobní uspokojení, prosazování dominance, společenské uznání, kariérní postup nebo případně finanční zisk. Znásilnění musí v mnoha členských státech stále zahrnovat použití síly, výhrůžek nebo nátlaku, aby bylo kvalifikováno jako trestný čin. V jiných členských státech je jedinou podmínkou, že oběť se sexuálním aktem nesouhlasila. Pouze posledně uvedený přístup zajišťuje naprostou ochranu sexuální integrity obětí. Proto je nezbytné zajistit v celé Unii stejnou ochranu tím, že se stanoví základní prvky trestného činu znásilnění ženy.

14. Znásilnění by mělo výslovně zahrnovat všechny druhy pohlavní penetrace, a to jakoukoli částí těla nebo předmětem. Absence souhlasu by měla být ústředním a základním prvkem definice znásilnění, neboť při něm často nedochází k fyzickému násilí nebo použití síly. Vsouladu se sexuální autonomií oběti by mělo být možné kdykoliv během aktu odvolat původně udělený souhlas, který by ani neměl automaticky znamenat souhlas s budoucím aktem. Sexuální penetrace bez souhlasu by měla být kvalifikována jako znásilnění, i když byla spáchána na manželce/manželovi nebo partnerce/partnerovi.“

Pokud tedy dojde k přijetí návrhu směrnice o boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, budou členské státy povinny upravit skutkovou podstatu znásilnění ve svých právních řádech tak, aby odpovídala směrnici. V současné době (k červnu 2022) je návrh směrnice před Výborem Evropského parlamentu pro práva žen a rovnost pohlaví a očekává se rozhodnutí Výboru k návrhu směrnice.²¹

Belgie

Skutková podstata znásilnění

V březnu roku 2022 byl přijat zákon, kterým se mění trestní zákoník ve vztahu k sexuálním trestným činům.²² Zákon je účinný od 1. 6. 2022. Do trestního zákoníku, knihy II je nově vložena část VIII., jež upravuje trestné činy proti sexuální integritě, právu na sexuální sebeurčení a dobrým mravům. Pro trestné činy v této části je souhlas upraven následujícím způsobem v čl. 417/5:

„Předpokladem souhlasu je, že byl udělen svobodně. To je posuzováno s ohledem na okolnosti případu. Souhlas nemůže být dovozován z pouhého nedostatku odporu oběti. Souhlas lze kdykoli před aktem sexuální povahy nebo v jeho průběhu odvolat.

O souhlas se nejedná, pokud byl akt sexuální povahy spáchán za využití zranitelné situace oběti způsobené zejména stavem strachu, vlivem alkoholu, drog, omamných a psychotropních látek nebo jakýchkoli jiných látek s obdobným účinkem, nemocí nebo zdravotním postižením, v jejichž důsledku je svobodná vůle omezena.

O souhlas se nejedná v žádném případě, pokud byl akt sexuální povahy spáchán za použití pohrůžky, fyzického nebo psychického násilí, nátlaku, překvapení, lsti nebo jiného trestného jednání.

O souhlas se nejedná v žádném případě, pokud byl akt sexuální povahy spáchán na oběti, která byla v bezvědomí nebo která spala.“

Znásilnění je nově definováno v čl. 417/11:

„Znásilněním se rozumí jakýkoli čin, který spočívá nebo se sestává ze sexuální penetrace, bez ohledu na její povahu a prostředky, spáchaný na osobě nebo s pomocí osoby, která s tím nesouhlasí.

Kdo spáchá tento zločin, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.“

Z definice znásilnění tedy byla vypuštěna formulace, že „o souhlas se nejedná zejména tehdy, byl-li čin vynucen za použití násilí, nátlaku, výhrůžky, překvapení nebo lsti anebo byl-li čin umožněn z důvodu slabosti nebo tělesné či duševní poruchy oběti“ s tím, že byla nahrazena mnohem rozsáhlejším vymezením souhlasu podle čl. 417/5 (viz výše). Zároveň bylo zpřísněno trestání znásilnění s novým rozmezím trestu odnětí svobody na deset až patnáct let.

Dle důvodové zprávy k návrhu zákona, jenž vedl k úpravě legální definice souhlasu a znásilnění, ani předchozí právní úprava nebyla ohledně souhlasu dostatečně jasná a byla chybně interpretována tak, že z ní „vypadávaly“ některé typy znásilnění. Především šlo navrhovatelům o to, aby skutečnost, že oběť výslovně neodmítla sexuální akty, nebyla brána tak, že pachatel mohl předpokládat, že oběť souhlasila. To, zda byl vysloven souhlas, by mělo být dle důvodové zprávy

²¹ Combating violence against women and domestic violence 2022/0066(COD): European Parliament Legislative Observatory [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z:

[https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0066\(OLP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0066(OLP)).

²² 21 MAART 2022. — Wet houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht/ 21 MARS 2022. — Loi modifiant le Code pénal en ce qui concerne le droit pénal sexuel. Dostupný na: https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2022/03/30_1.pdf#Page23.

při vyšetřování a dokazování zkoumáno primárně („otázka není, zda pachatel věděl, jestli řekla, ne“, ale zda věděl, jestli řekla, ano“).²³

Právní úprava účinná do 30. 5. 2022

Znásilnění bylo upraveno v čl. 375 trestního zákoníku²⁴, a to následujícím způsobem:

„Jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, spáchaný na osobě, která s aktem nesouhlasí, představuje zločin znásilnění.

O souhlas se nejedná zejména tehdy, byl-li čin vynucen za použití násilí, nátlaku, výhrůžky, překvapení nebo lsti anebo byl-li čin umožněn z důvodu slabosti nebo tělesné či duševní poruchy oběti.

Kdo spáchá tento zločin, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.“

Pro méně závažné sexuální útoky, než je penetrace, belgická právní úprava rozeznávala tzv. nemravný útok dle § 372 trestního zákoníku.²⁵ Tato právní úprava v Belgii existovala již od roku 1989.²⁶

Dánsko

Skutková podstata znásilnění

V Dánsku byla změna skutkové podstaty znásilnění přijata na konci prosince 2020, s účinností od 1. 1. 2021.²⁷ Ustanovení § 216 odst. 1 trestního zákoníku (*Straffeloven*)²⁸ tak nově²⁹ zní:

„1. Kdo vykoná soulož s osobou, která s tím nesouhlasila, bude potrestán za znásilnění odnětím svobody až na osm let.“

Podle § 216 dále platí:

„2. Kdo vykoná soulož s dítětem mladším dvanácti let, bude potrestán odnětím svobody až na dvanáct let.

3. Trest odnětí svobody podle odst. 1 může být zvýšen na dvanáct let, pokud bylo znásilnění zvlášť nebezpečné povahy nebo pokud existují jiné zvlášť přitěžující okolnosti.

4. Při stanovení trestu se přihlíží ke zvláštnímu porušení souvisejícímu s trestným činem.

5. Skutečnost, že oběť je obětí obchodování s lidmi, se při stanovení trestu zpravidla považuje za přitěžující okolnost.“

²³ PROPOSITION DE LOI: modifi ant le Code pénal, relative à la défi nition de la notion de “consentement” pour les infractions sexuelles. DOC 55 1530/001. 31 juillet 2020n. I. Dostupné také z: <https://www.lachambre.be/FLWB/PDF/55/1530/55K1530001.pdf>.

²⁴ *Code penal/Strafwetboek*. Dostupný zde:

https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=fr&caller=list&cn=1867060801&la=f&fromtab=loi.

²⁵ Legal Definitions in the EU Member States. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu>.

²⁶ AMNESTY INTERNATIONAL. *RIGHT TO BE FREE FROM RAPE – OVERVIEW OF LEGISLATION AND STATE OF PLAY IN EUROPE AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS*. 2018, 34 s. EUR 01/9452/2018. Dostupné také z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/9452/2018/en/>

²⁷ LOV nr 2208 af 29/12/2020, Lov om ændring af straffeloven (Zákon č. 2208 ze dne 29. 12. 2020), kterým se mění trestní zákoník (*Straffeloven*)). Dostupný na: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/2208>.

²⁸ Dostupný zde: <https://dansklove.dk/straffeloven>. Pozn. neaktualizovaná verze.

²⁹ Původní znění § 216 odst. 1 bylo:

„Za znásilnění bude potrestán odnětím svobody až na osm let:

- 1. kdo vykoná soulož za použití násilí nebo hrozby násilí;*
- 2. kdo dosáhne soulože jiným nezákonným nátlakem, viz § 260, nebo ho má s osobou, která je ve stavu nebo situaci, kdy není schopna se činu bránit.“*

Dle § 225 dánského trestního zákoníku se ustanovení § 216 vztahuje obdobně i na jiné sexuální akty, než je soulož. Podle důvodové zprávy tyto akty zahrnují nejen anální a orální penetraci, ale i stimulaci pohlavních orgánů aj.³⁰ Na rozdíl od jiných států dánská právní úprava nezná „sexuální útok“, který obvykle zahrnuje méně závažné sexuální aktivity (v ČR³¹ a Německu v rámci skutkové podstaty znásilnění) – tyto činy zřejmě částečně kryje znásilnění dle § 216 nebo jiné TČ.³²

Proces předcházející změně definice znásilnění

Možnost zavést definici znásilnění založenou na absenci souhlasu byla obsažena v dohodě o podpoře vlády uzavřené mezi současnou sociálně demokratickou vládou a ostatními levicovými stranami z 25. 6. 2019 (dostupná [zde](#)). Přijetí takové legislativy bylo již předtím doporučováno Radou pro trestní právo (*Straffelovrådet*).³³

Dle názoru Rady z dosavadních případů znásilnění v zemi od poloviny roku 2016 do roku 2019 plyne, že v některých případech došlo ke zprošťujícímu rozsudku kvůli tomu, jak byla skutková podstata trestného činu znásilnění formulována. Rada dospěla k názoru, že v rámci zajištění práva na sexuální sebeurčení by definice znásilnění měla být změněna tak, aby byla založena na nesouhlasné vůli oběti.³⁴

Rada pro trestní právo vydala v únoru 2020 [zprávu o trestném činu znásilnění založeném na absenci dobrovolnosti](#). Vzala v úvahu politickou debatu o tématu (kapitola II), platné právo (Kapitola III), právo vybraných států (kapitola IV), mezinárodní závazky země (kapitola V) a provedla analýzu vybraných případů znásilnění. Na základě toho publikovala svůj odborný názor a navrhla nové znění § 216.³⁵

Rada se dále zabývala otázkou, zda má být současná definice založena na dobrovolnosti jednání nebo existenci souhlasu, přičemž členové se shodli na tom, že znění v jejich návrhu by mělo spočívat na dobrovolnosti jednání. Rada uvádí, že nové ustanovení by nemělo kriminalizovat sexuální chování, kdy na základě okolností není vyřčen explicitní souhlas. Jde spíše o to, že se při dokazování trestného činu nebude primárně řešit existence násilí či pohrůžky násilí, ale to, zda oběť byla k aktu svolná.³⁶ K podobnému závěru dochází i Trestněprávní oddělení Ministerstva spravedlnosti v [důvodové zprávě k návrhu zákona](#).³⁷

³⁰ *Forslag til Lov om ændring af straffeloven*. Dostupné z:

<https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/590/2252311/index.htm>.

³¹ V ČR se v definici znásilnění používá termín *pohlavní styk*, za který se považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby – jde tedy např. i o osahávání pohlavních orgánů, vzájemnou masturbaci aj. Pohlavní styk spáchaný souloží nebo způsobem srovnatelným se souloží, tedy různými druhy penetrace, pak představuje závažnější formu TČ znásilnění (viz § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

³² Anglické překlady skutkových podstat trestného činu znásilnění, jakož i dalších sexuálních TČ je možné nalézt na stránkách Evropského institutu pro rovnost mužů a žen (*European Institute for Gender Equality, EIGE*): [Legal Definitions in the EU Member States](#).

³³ Jedná se o poradní orgán pro trestní právo Ministerstva spravedlnosti.

³⁴ *Straffelovrådets betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse*. Dostupné z:

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_1574_final.pdf, s. 12-13.

³⁵ *Straffelovrådets betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse*. Dostupné z:

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_1574_final.pdf.

³⁶ *Straffelovrådets betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse*. Dostupné z:

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_1574_final.pdf, s. 13-17.

³⁷ *Forslag til Lov om ændring af straffeloven*. Dostupné z:

<https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/590/2252311/index.htm>.

Jak zmiňuje i zpráva Rady pro trestní právo,³⁸ Dánsko bylo před přijetím návrhu kritizováno například ze strany Amnesty International.³⁹ Amnesty International vydala v roce 2019 [rozsáhlou zprávu](#)⁴⁰, ve které tvrdí, že ačkoli je Dánsko opakovaně hodnoceno jako země s vysokým standardem genderové rovnosti a ačkoli zavedlo některá velmi pozitivní opatření (bezplatná právní pomoc pro oběti znásilnění, program dánského ministerstva spravedlnosti „respekt obětem znásilnění“ aj.), má země závažné nedostatky, co se týče přístupu obětí znásilnění ke spravedlnosti. Zpráva například uvádí, že odhadovaný počet znásilnění v zemi je disproporční vůči případům, ve kterých padne odsuzující rozsudek. Doporučila též dánskému parlamentu, aby přijal definici znásilnění založenou na absenci souhlasu, jak se k tomu země zavázala ratifikací Istanbulské úmluvy.⁴¹

Dostupné informace o judikatuře a výkladu k trestnému činu

Vzhledem k tomu, že nová právní úprava byla přijata s účinností od 1. 1. 2021, je těžké zhodnotit s tak malým odstupem její aplikaci a příslušnou judikaturu. Novely se týká např. rozsudek dánského Nejvyššího soudu (*Højesteret*) z 22. 3. 2022.⁴² Jednalo se o případ, kdy odsouzený měl dvakrát s obětí pohlavní styk bez jejího souhlasu. Během dokazování bylo prokázáno, že žena před prvním pohlavním stykem, během něj i v souvislosti s druhým pohlavním stykem vyjádřila, že styk nechce, a během styku opakovala, že chce odejít, a prosila pachatele, aby přestal.⁴³

Nejvyšší soud v rozsudku odkazuje na [důvodovou zprávu k novele trestního zákoníku](#).⁴⁴ Důvodová zpráva uvádí, že nejzávažnější případy znásilnění by měly být trestány tresty začínajícími na dvou a půl letech až třech letech. Za nejzávažnější považuje činy spáchané za zstrašujících okolností. Za méně závažné případy považuje důvodová zpráva některé situace nečinnosti oběti, kdy je vhodné uplatnit trest od jednoho roku do dvou let odnětí svobody; tyto situace přirovnává k případům, kdy je oběť ve stavu, kdy se není schopna bránit. Za ještě méně závažné považuje situace, kdy styk začal se souhlasem, ale po změně již souhlas nebyl přítomen, a pachatel přesto pokračoval. V souladu s důvodovou zprávou Nejvyšší soud o předmětném znásilnění uvádí, že jej nelze porovnávat s těmi nejzávažnějšími případy, kde byla užita síla, ale ani s případy, kdy oběť

³⁸ *Straffelovrådets betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse*. Dostupné z: https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_1574_final.pdf.

³⁹ Denmark: Historic victory for women as law changes to recognise that sex without consent is rape. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/12/denmark-historic-victory-for-women-as-law-changes-to-recognise-that-sex-without-consent-is-rape/#:~:text=Rape%20in%20Denmark%20is%20hugely,the%20Danish%20Ministry%20of%20Justice.>

⁴⁰ *GIVE US RESPECT AND JUSTICE! OVERCOMING BARRIERS TO JUSTICE FOR WOMEN RAPE SURVIVORS IN DENMARK*. Dostupné z: <https://app.box.com/s/fy8pvwe5nz8ghvfk3oc9ibwezlvmmra5/file/412379933956>.

⁴¹ *GIVE US RESPECT AND JUSTICE! OVERCOMING BARRIERS TO JUSTICE FOR WOMEN RAPE SURVIVORS IN DENMARK*. Dostupné z: <https://app.box.com/s/fy8pvwe5nz8ghvfk3oc9ibwezlvmmra5/file/412379933956>.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu Dánského království ze dne 22. 3. 2022 Sag 1/22. Dostupný na: <https://domstol.dk/hoejesteret/aktuelt/2022/3/strafudmaaling-efter-den-samtykkebaserede-voldtægtsbestemmelse/#Voldt%C3%A6gt>.

⁴³ Ze skutkových okolností vyličených v rozsudcích nižších soudů plyne, že žena byla z důvodu intoxikace ve stavu, že nebyla schopna se bránit. Žena byla intoxikována, jelikož s pachatelem požíla marihuanu. Pro přesný popis činu a plně vypovídající popis činu, by však bylo nutné přeložit rozsudky nižších soudů (dostupné zde: <https://domstol.dk/hoejesteret/aktuelt/2022/3/strafudmaaling-efter-den-samtykkebaserede-voldtægtsbestemmelse/#Voldt%C3%A6gt>).

⁴⁴ *Forslag til Lov om ændring af straffeloven*. Dostupné z: <https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/590/2252311/index.htm>.

není schopna se bránit (pozn. oběť byla pod vlivem drog). Trest se však rozhodl zvýšit na dva roky odnětí svobody, jelikož čin byl spáchán opakovaně v krátkém časovém období.⁴⁵

Za pozornost stojí skutečnost, že ačkoli všechny druhy znásilnění jsou řazeny pod jednu skutkovou podstatu, v soudní praxi by znásilnění za použití násilí či pohrůžky měly být trestány přísněji, jak uvádí důvodová zpráva. Toto je odlišný přístup od států, které znásilnění za použití násilí či vyhrožování trestají jako přísnější skutkovou podstatu TČ znásilnění.

Chorvatsko

Skutková podstata znásilnění

Znásilnění je definováno v čl. 153 trestního zákoníku:⁴⁶

„(1) Kdo s jiným bez jeho souhlasu vykoná soulož nebo obdobné sexuální jednání nebo kdo jiného bez jeho souhlasu donutí k souloži nebo k obdobnému sexuálnímu jednání s třetí osobou nebo k sebeukájení srovnatelnému se souloží, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 tohoto článku za použití násilí nebo pohrůžky přímého útoku na život nebo zdraví oběti nebo jiné osoby, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let.

(3) Pachatel, který jednal v odstranitelném omylu ohledně existence souhlasu podle odstavce jedna tohoto článku, bude potrestán odnětím svobody nepřekračujícím tři roky.

(4) Pachatel, který jednal v odstranitelném omylu ohledně existence souhlasu podle odstavce dva tohoto článku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(5) Souhlasem podle odstavce 1 tohoto článku se rozumí, pokud se osoba o své svobodné vůli rozhodla mít soulož nebo se účastnit obdobného sexuální jednání a byla schopna takové rozhodnutí učinit a projevit. Takový souhlas se považuje za chybějící, zejména je-li soulož nebo obdobné sexuální jednání provedeno za použití pohrůžky, podvodu, zneužití závislosti oběti na pachateli, zneužití stavu oběti, který jí bránil projevit svůj nesouhlas nebo na osobě protiprávně zbavené svobody.“

Proces předcházející změně definice znásilnění

Ještě před přijetím této úpravy chorvatský trestní zákoník rozlišoval pohlavní styk bez souhlasu a znásilnění definované přítomností násilí nebo pohrůžky násilím (od roku 2011). Tento koncept byl podle dostupných informací problematický a v roce 2019 byl s účinností od počátku roku 2020 změněn na současnou definici.⁴⁷ Dle důvodové zprávy k novele zákona, kterou bylo v roce 2019 znásilnění redefinováno do současné podoby, se za „odstranitelný omyl“ podle odst. 3 považuje situace, kdy pachatel dle objektivních okolností musel a mohl vědět, že k souhlasu nedošlo.⁴⁸

Mohlo by se jednat o situaci, kdy pachatel jednal v omylu, že souhlas byl dán, ale toto mylné přesvědčení nevyplývalo z objektivních okolností a pachatel si ho mohl vyvrátit, pokud by těmto okolnostem věnoval náležitou pozornost a v pochybnostech se ujistil o souhlasu. Poněkud zvláštní

⁴⁵ Forslag til Lov om ændring af straffeloven. Dostupné z:

<https://www.ft.dk/samling/20191/almindel/REU/bilag/590/2252311/index.htm>, s. 14.

⁴⁶ Kazneni zakon. Dostupné na: <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>.

⁴⁷ MRVOŠ PAVIĆ, Bojana. Od iduće godine je svaki spolni čin bez pristanka silovanje [online]. 20.10.2019 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.24sata.hr/news/od-iduce-godine-je-svaki-spolni-cin-bez-pristanka-silovanje-654466>.

⁴⁸ REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO PRAVOSUĐA. KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA KAZNENOG ZAKONA. Zagreb, prosinec 2019. Dostupné na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2019/Prosinec/195%20sjednica%20VRH/195%20-%204.docx>.

se pak jeví konstrukce odstranitelného omylu ve vztahu ke znásilnění vykonanému za použití násilí nebo pohrůžky násilí. Mohlo by jít o omyl pachatel ve vztahu k tomu, že násilí nebo pohrůžka násilím je součástí souhlasného styku.

Dostupné informace o judikatuře a výkladu k trestnému činu

K trestnému činu znásilnění dle chorvatské právní úpravy, účinné od roku 2020, zatím neexistuje dostupná judikatura. Vzhledem k tomu, že provedení soulože nebo obdobného sexuálního jednání bez souhlasu byly trestné jako samostatný trestný čin podle nyní zrušeného čl. 152 odst. 1 již delší dobu, lze nalézt judikaturu k tomuto TČ často ve spojení se znásilněním za užití síly (dle staré právní úpravy podle čl. 153).

V jednom z rozsudků týkajícím se případu pohlavního styku bez souhlasu podle § 152 odst. 1 se Nejvyšší soud Chorvatské republiky⁴⁹ neztotožnil s námitkou odsouzeného, že trestný čin nebyl dostatečně prokázán důvěryhodnou výpovědí oběti. Podle Nejvyššího soudu ale byla výpověď oběti, podaná za přítomnosti obviněného a jeho právního zástupce, přesvědčivá a obsahovala velké množství detailů, které člověk může znát jen z prožité zkušenosti. Pravdivost výpovědi potvrdili i další svědci, kteří se s ní setkali po činu (oběť se třásla a byla silně rozrušená). Oběti byl dále diagnostikován posttraumatický stresový syndrom. Byl s ní též veden pohovor v rámci psychologicko-psychiatrického posudku, ve kterém bylo konstatováno, že čin popsala stejným způsobem jako v předchozí výpovědi, má dostatečnou kognitivní a mravní způsobilost k věrohodnému podání svědectví a že u ní nebyly pozorovány simulační tendence nebo určena motivace pro nepravdivé obvinění. Soud dále uvádí, že se nenabízí žádný motiv, který by poškozená ke krivému obvinění měla, a že motivy, jež uvádí obhajoba, jsou málo pravděpodobné a nejsou podloženy dodatečnými důkazy. Soud těžko hledá jiný motiv, který by poškozená mohla mít k obvinění ze znásilnění, než to, že skutečně utrpěla předmětný traumatický zážitek, kvůli kterému využívala psychiatrickou pomoc. Navíc dle soudu je těžko uvěřit, že by se takto mladá poškozená nepravdivým obviněním bezdůvodně vystavovala četným nesnázím v malé vsi a v okruhu širší rodiny, do níž obviněný patří, jen proto, aby mu údajně uškodila.

Irsko

V Irsku existují dvě definice znásilnění, jedna pro soulož mezi mužem a ženou a druhá pro další akty penetrace.⁵⁰

První definici lze nalézt v trestním zákoně o znásilnění z roku 1981⁵¹ v čl. 2:

„(1) Muž se dopustí zločinu znásilnění, pokud:

- a) má soulož s ženou, která s tím v době soulože nesouhlasí, a*
- b) v okamžiku, kdy zjistí, že žena se souloží nesouhlasí, jedná s hrubou nedbalostí ve vztahu k tomu, zda souhlasí, nebo ne.*

(2) Tímto se stanovuje, že při řízení před soudem pro trestný čin znásilnění musí porota posoudit, zda se obžalovaný muž domníval, že žena souhlasila se souloží, dále porota musí při posuzování tohoto jeho přesvědčení vzít v úvahu existenci nebo neexistenci rozumného důvodu pro takovou domněnku ve spojení se všemi dalšími relevantními okolnostmi.“

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu Chorvatské republiky (*Vrhovni Sud Republike Hrvatske*) ze dne 10. února 2022, čj. Kžzd 3 / 2020-6. V chorvatštině dostupné na:

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba80cc451d&q=silovanje>.

⁵⁰ Legal Definitions in the EU Member States. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu>.

⁵¹ Criminal Law (Rape) Act, 1981. Dostupný na: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1981/act/10/enacted/en/html>.

Trestní zákon o znásilnění dále upravuje některé další otázky vyšetřování a trestního procesu pro znásilnění, např. dokazování v řízení před soudem (čl. 3), řízení s nezletilými (čl. 5), vyloučení veřejnosti (čl. 6), zachování anonymity poškozeného a obviněného (čl. 7 a 8), trestu za zveřejnění informací (čl. 11) a dalších.

Druhou definici znásilnění lze nalézt v zákoně o novelizaci trestního zákona o znásilnění z roku 1990⁵² v čl. 4:

„zločinem znásilnění podle článku 4‘ je sexuální útok, který zahrnuje

a) penetraci (jakkoli mírnou) konečníku nebo úst penisem, nebo

b) penetraci (jakkoli mírnou) vagíny jakýmkoli objektem drženým nebo ovládaným jinou osobou.“

Dále irská právní úprava zná tzv. nemravný útok na muže či ženu (*indecent assault on a male or a female*) podle čl. 2 v zákoně o novelizaci trestního zákona o znásilnění z roku 1990.⁵³

V případě Velké Británie a Irska je nutno brát v potaz anglosaský (*common law*) právní systém. V tomto právním systému hrají velkou roli precedenty (*case law*) a soudce má větší volnost při nalézání práva. Trestní řízení má v anglosaském systému více obžalovací charakter – tzn., že je postaveno na předkládání důkazů stranami a na rozhodnutí soudce jako nestranného rozhodčího za účasti laických porot. Kontinentální právní systém je naopak inkviziční, tedy že soudce více případ vyšetřuje a role poškozeného je menší. I z tohoto důvodu se tolik nezabýváme detaily těchto úprav, jelikož jsou hůře přenositelné do českého trestněprávního prostředí. Za pozornost ovšem stojí, že absence souhlasu je v některých *common law* jurisdikcích (Anglie a Wales, Irsko) prvkem znásilnění již delší dobu, a to dokonce včetně konceptu hrubé nedbalosti k souhlasu, se kterým se můžeme setkat v Irsku.

Kypr

Skutková podstata znásilnění je na Kypru upravena v čl. 144 trestního zákoníku:⁵⁴

„Kdo se dopustí nezákonného pohlavního styku vaginální, anální nebo orální penetrací penisem do těla jiné osoby bez jejího souhlasu nebo se souhlasem vynuceným za použití násilí, pohrůžky nebo strachu, je vinen trestným činem znásilnění a bude potrestán odnětím svobody až na doživotí.“

Kromě toho kyperská legislativa rozlišuje ještě sexuální útok penetrací podle čl. 146A:

„Kdo se dopustí sexuální penetrace vagíny, análního otvoru nebo úst jiné osoby částí svého těla nebo objektem bez souhlasu této osoby nebo se souhlasem vynuceným za užití násilí, pohrůžky nebo strachu, je vinen sexuálním útokem penetrací a bude potrestán odnětím svobody až na doživotí.“

Dále trestní zákoník trestá pokus o znásilnění, a to trestem odnětí svobody až na 10 let (čl. 146). Paradoxně pokus sexuálního útoku penetrací může být trestán až doživotním trestem (čl. 146B). Kyperský trestní zákoník také zná trestný čin donucení ke znásilnění (146C) a donucení k sexuálnímu útoku penetrací (146D). Jde o trestné činy, kdy pachatel donutí „za užití násilí,

⁵² Criminal Law (Rape) (Amendment) Act, 1981. Dostupný na:

[http://www.irishstatutebook.ie/eli/1990/act/32/enacted/en/print#:~:text=Rape%20under%20section%204%20,-4.%E2%80%94\(1&text=\(b\)%20penetration%20\(however%20slight,indictment%20to%20imprisonment%20for%20lif e.](http://www.irishstatutebook.ie/eli/1990/act/32/enacted/en/print#:~:text=Rape%20under%20section%204%20,-4.%E2%80%94(1&text=(b)%20penetration%20(however%20slight,indictment%20to%20imprisonment%20for%20lif e.)

⁵³ Legal Definitions in the EU Member States. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu>.

⁵⁴ Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος (ΚΕΦ.154). Dostupný na: http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/O_154/full.html.

pohrůžky nebo strachu“ třetí osobu ke spáchání znásilnění nebo sexuálního útoku penetrací. Oba činy mohou být potrestány až doživotním odnětím svobody.

Současná podoba těchto trestných činů je výsledkem novely účinné od listopadu 2020.⁵⁵ Předchozí definice znásilnění byla též založena na absenci souhlasu, ale byla omezena pouze na ženy a vaginální styk⁵⁶, podobně jako například v Irsku, kde toto rozlišení trvá.

Kyperský právní systém má prvky anglosaského (*common law*) právního systému, jelikož Kypr byl až do šedesátých let britskou kolonií.⁵⁷ Z tohoto důvodu je třeba u kyperského pojetí znásilnění hledat podobu spíše s Irskem a Spojeným královstvím, případně též s Maltou, než s jinými evropskými zeměmi.

Lucembursko

Skutková podstata znásilnění

V Lucembursku je znásilnění upraveno v čl. 375, kapitole V. (o útocích na čest a znásilnění) lucemburského trestního zákoníku.⁵⁸ Znásilnění je v čl. 375 definováno následujícím způsobem:

„Jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, spáchaný na osobě, která s aktem nesouhlasí, zejména za použití násilí, závažné pohrůžky, lsti či klamu nebo zneužitím osoby, jež není schopna dát svobodný souhlas nebo se bránit, představuje zločin znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.

Za znásilnění se považuje jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, spáchaný na dítěti mladším šestnácti let, který byl spáchán zneužitím osoby, jež není ve stavu, kdy by mohla dát svobodný souhlas. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.“

Čl. 376 a čl. 377 obsahují kvalifikované skutkové podstaty znásilnění a přitěžující okolnosti.

Definice znásilnění v lucemburské právní úpravě je téměř identická s belgickou definicí, platnou od roku 1989 až do 1. 6. 2022. Tato definice byla zavedena v roce 2011 (účinnost od 28. 7. 2011).

Nová právní úprava (zatím neprošla legislativním procesem)

Dne 19. 1. 2022 představila lucemburská ministryně spravedlnosti návrh zákona, který po belgickém vzoru dále definuje pojem souhlasu u znásilnění a dalších TČ proti sexuální integritě (bude tedy upuštěno od označení „trestné činy útočící na čest“).⁵⁹

⁵⁵ KINNI, Andrea. Cyprus: Landmark Reform Of The Criminal Code CAP.154 In Cyprus: Expanding And Updating The Definition Of Rape [online]. 24 February 2021 [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: <https://www.mondaq.com/cyprus/crime/1039994/landmark-reform-of-the-criminal-code-cap154-in-cyprus-expanding-and-updating-the-definition-of-rape>

⁵⁶ SPECIAL RAPPEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, ITS CAUSES AND CONSEQUENCES. Questionnaire on criminalization and prosecution of rape: Inputs Received: Cyprus - Ombudsperson. 05 August 2020. Dostupné také z: <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2021/rape-grave-and-systematic-human-rights-violation-and-gender-based-violence>

⁵⁷ *Legal System*. Supremecourt.gov.cy [online]. [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/DMLLegSystem_en/DMLLegSystem_en?OpenDocument

⁵⁸ Code penal. Dostupný na: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20211226>.

⁵⁹ *Sam Tanson lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des mineurs en renforçant le dispositif législatif* [online]. 19.01.2022 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2022/01-janvier/19-tanson-projet-loi-protectionmineurs.html.

Podle čl. 371-2 [návrhu zákona](#)⁶⁰

„Souhlas k sexuálnímu aktu je posuzován s ohledem na okolnosti případu. Souhlas nemůže být dovozován z pouhého nedostatku odporu oběti. Souhlas lze kdykoli před aktem sexuální povahy nebo v jeho průběhu odvolat.“

Samotná definice znásilnění v čl. 375 by pak měla být modifikována následujícím způsobem:

„Jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, ať už vaginální, anální nebo orální, za použití pohlavního orgánu, předmětu nebo prstu, spáchaný na osobě, která s aktem nesouhlasí nebo pomocí jiné osoby, jež s tím nesouhlasí, včetně situací, kdy je osoba ke spáchání činu přiměna na svém těle nebo na těle třetí osoby, zejména za použití násilí, pohrůžky, lsti či klamu, překvapení nebo zneužití osoby, která není schopna dát svobodný souhlas nebo se bránit, představuje zločin znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.“

Důvodová zpráva nezapírá inspiraci belgickým konceptem a zdůrazňuje důležitost existence souhlasu jako základního znaku trestných činů vůči sexuální integritě oběti. K návrhu nového znění čl. 375 důvodová zpráva uvádí, že do zákona pro přesnost vkládá některé závěry dovozené z judikatury, např., že znásilnění může být provedeno nejen pohlavním orgánem, ale i jiným objektem a dále že znásilněním je i situace, kdy pachatel oběť přiměje či donutí, aby provedla akt penetrace na pachateli či na třetí osobě. Obecně je lucemburská verze (ta účinná i ta teprve navrhovaná) velmi blízká té belgické. Konečná verze bude však záviset na průběhu legislativního procesu.

Malta

Znásilnění je upraveno v čl. 198 trestního zákoníku (*Criminal Code*)⁶¹ následujícím způsobem:

„(1) Kdo vykoná bez souhlasu soulož, tj. vaginální, anální nebo orální penetraci těla jiné osoby pohlavním orgánem, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na šest až dvanáct let:

Pokud pachatel vykoná bez souhlasu vaginální, anální nebo orální penetraci těla jiné osoby částí těla neuvedenou v odstavci 1, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na tři až devět let:

Penetrace částí těla se považuje za úplnou jejím zahájením a není nutné prokazovat další jednání.

(1A) Kdo vykoná bez souhlasu vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy předmětem, ať je tento předmět určen k aktivitám sexuální povahy či k jiným, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na tři až dvanáct let:

Penetrace předmětem se považuje za úplnou jejím zahájením a není nutné prokazovat další jednání.

(2) Kdo násilím, úplatkem, podvodem, zbavením svobody, nepřiměřeným nátlakem nebo jiným protiprávním jednáním nebo pohrůžkou takového jednání přiměje jinou osobu bez

⁶⁰ Projet de loi n°7949: renforçant les moyens de lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des mineurs portant transposition de la directive 2011/93/UE relative à la lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des enfants, ainsi que la pédopornographie, et portant modification 1° du Code pénal et, 2° du Code de procédure pénale. Dostupné také z: <https://gouvernement.lu/dam-assets/documents/actualites/2022/01-janvier/19-tanson-projet-loi-protectionmineurs/190122-PL7949.pdf>.

⁶¹ Criminal Code. Dostupné z: <https://legislation.mt/eli/cap/9/20220425/eng>.

jejího souhlasu k některému z jednání popsaných v předchozích odstavcích s další osobou, bude v případě odsouzení potrestán podle těchto odstavců.

(3) Jednání uvedená v odstavcích 1 a 1A se považují za provedená bez souhlasu, ledaže byl souhlas dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle osoby posuzované v kontextu stávajících okolností a stavu této osoby v daném okamžiku, s přihlédnutím mimo jiné k jejímu emočnímu a psychickému stavu.

(...)“

Skutková podstata byla redefinována v roce 2018 v důsledku přijetí návrhu zákona o genderově podmíněném násilí a domácím násilí (*Gender-Based Violence and Domestic Violence Act, 2018*)⁶², jehož cílem byla implementace Istanbulské úmluvy do maltského právního řádu.⁶³ Před novelou trestního zákoníku bylo znásilnění původně chápáno jako soulož, k níž došlo za použití násilí. Pro novou právní úpravu již však není rozhodující prvek násilí, ale absence souhlasu s pohlavním stykem.⁶⁴

Znění čl. 198 trestního zákoníku pak bylo následně částečně pozměněno zákonem novelizujícím různé zákony týkající se sexuálních trestných činů a záležitostí týkajících se nezletilých (*Various Laws relating to Sexual Offences and Matters relating to Minors (Amendment) Act*)⁶⁵. Tento zákon také vložil do čl. 198 další odstavec (1A), který penalizuje i vaginální, orální a anální penetraci provedenou předmětem, tj. nikoli částí těla.

K souhlasu trestní zákoník v čl. 201 dále uvádí:

„Nezákonný pohlavní styk a jakýkoli jiný nemravný útok se považuje za provedený bez souhlasu:

- a) pokud je spáchán na osobě mladší dvanácti let;*
- b) pokud zneužitá osoba nebyla schopna klást odpor z důvodu tělesné nebo duševní slabosti nebo z jakéhokoli jiného důvodu nezávislého na jednání pachatele nebo v důsledku jakéhokoli klamavého prostředku použitého pachatelem.“*

Německo

Skutková podstata znásilnění

Skutkovou podstatu znásilnění vymezuje německý trestní zákoník (*Strafgesetzbuch*, dále jen „StGB“)⁶⁶ v § 177 odst. 6 bodu 1:

„(6) Odnětím svobody na nejméně dvě léta bude pachatel potrestán ve zvlášť závažných případech. O zvlášť závažný případ se jedná zpravidla tehdy,

- 1. vykoná-li pachatel s obětí soulož nebo nechá-li oběť soulož vykonat anebo vykoná-li na oběti obdobné sexuální akty, které jsou pro ni zvlášť ponižující, zejména když jsou spojeny s proniknutím do těla (znásilnění), anebo nechá-li oběť takové akty vykonat,“.*

⁶² ACT No. XIII of 2018. Dostupné z: <https://legislation.mt/eli/act/2018/13/eng/pdf>.

⁶³ Bill No. 14 Gender-Based Violence and Domestic Violence Bill. In: Parliament ta' Malta [online]. [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://www.parlament.mt/en/13th-leg/bills/bill-no-014-gender-based-violence-and-domestic-violence-bill/>

⁶⁴ ATTARD, Joanne. An analysis into the newly amended sexual offences, with specific regard to rape and defilement of minors. *Elsa Malta Law Review* [online]. 2020(7), 13-27 [cit. 2022-05-10]. ISSN 2225-210X. Dostupné z: https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/68159/1/An_analysis_into_the_newly_amended_sexual_offences_with_specific_regard_to_rape_and_defilement_of_minors_2020.pdf, s. 18 a 20.

⁶⁵ ACT No. LXIV of 2021. Dostupné z: <https://legislation.mt/eli/act/2021/64/eng>.

⁶⁶ Dostupný na (včetně anglické verze): <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>.

Kromě skutkové podstaty znásilnění je do § 177 StGB zahrnuta také skutková podstata sexuálního útoku (*sexueller Übergriff*) a sexuálního nátlaku (*sexuelle Nötigung*) jakožto kvalifikované skutkové podstaty.⁶⁷

„(1) Kdo vykoná na osobě proti její rozeznatelné vůli sexuální akty nebo tuto osobu nechá sexuální akty vykonat anebo zapříčiní, že dotyčná osoba vykoná sexuální akty na třetí osobě nebo sexuální akty vykonané třetí osobou strpí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo vykoná sexuální akty na jiné osobě nebo nechá tuto osobu takové sexuální akty vykonat anebo zapříčiní, že dotyčná osoba vykoná sexuální akty na třetí osobě nebo sexuální akty vykonané třetí osobou strpí,

- 1. využívá-li pachatel skutečnosti, že osoba není schopná formovat nebo projevit nesouhlasnou vůli,*
- 2. využívá-li pachatel skutečnosti, že osoba má kvůli svému tělesnému nebo duševnímu stavu výrazně omezenou schopnost formovat nebo projevit svou vůli; to neplatí, získal-li pachatel souhlas,*
- 3. využívá-li pachatel momentu překvapení,*
- 4. využívá-li pachatel stavu, v němž oběti hrozí při vznesení odporu závažná újma, nebo*
- 5. donutí-li pachatel osobu k vykonání nebo strpění sexuálních aktů pod pohrůžkou závažné újmy.“*

„(5) Odnětím svobody na nejméně jeden rok bude pachatel potrestán,

- 1. užije-li vůči oběti násilí,*
- 2. vyhrožuje-li oběti bezprostředním ohrožením života nebo zdraví nebo*
- 3. využívá-li stavu, kdy je oběť bezbranná vůči jeho působení.“*

Proces předcházející změně definice znásilnění

Staré znění § 177 odst. 1 StGB vypadalo následovně:

„Kdo donutí jinou osobu

- 1. násilím,*
- 2. pohrůžkou bezprostředního ohrožení života nebo zdraví nebo*
- 3. využitím stavu, kdy je oběť bezbranná vůči působení pachatele,*

k tomu, aby na sobě strpěla sexuální akty vykonané pachatelem nebo třetí osobou anebo aby takové sexuální akty na pachateli nebo třetí osobě vykonala, bude potrestán odnětím svobody nejméně na jeden rok.“

Spolkový soudní dvůr však dané ustanovení interpretoval velmi úzce a § 177 odst. 1 bod 3 vztahoval pouze na případy, kdy oběť objektivně neměla možnost uniknout nebo si zavolat pomoc. Subjektivnímu vnímání oběti ohledně bezvýchodnosti takové situace nebyl přikládán význam. Soud navíc toto ustanovení aplikoval jen tehdy, zůstala-li oběť pasivní, protože se obávala vážné újmy na životě nebo zdraví. Důvodem pro pasivitu a tzv. zamrznutí oběti však bývá nejen strach z ublížení na zdraví, ale také šok, překvapení, stud, plachost, popř. strach z jiného typu újmy. V důsledku restriktivního výkladu nicméně ustanovení § 177 odst. 1 bod 3 StGB tyto případy nepokrývalo.⁶⁸

⁶⁷ KINDHÄUSER, Urs Konrad. *Strafgesetzbuch: Lehr- und Praxiskommentar*, s. 731.

⁶⁸ HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. *German Law Journal* [online]. 2017, **18**(1), 1309-1330 [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law->

Novou podobu získal § 177 StGB na základě poslední novely provedené zákonem o zlepšení ochrany sexuálního sebeurčení.⁶⁹ Zákon je účinný od 10. 11. 2016.⁷⁰ Německo se tak zařadilo mezi země, kde jako prvek znásilnění není vyžadováno použití násilí nebo pohrůžky násilím. Zákon o zlepšení ochrany sexuálního sebeurčení nově trestněprávně postihuje i sexuální obtěžování (§ 184i StGB)⁷¹. Jako přitěžující okolnost zdůvodňující vyšší trest je též bráno spáchání činu dle § 177 StGB ve skupině. Kromě toho zákon o zlepšení ochrany sexuálního sebeurčení také zjednodušil možnost vyhoštění cizince, který spáchá tyto činy.

Přijetí zákona o zlepšení ochrany sexuálního sebeurčení předcházelo několik faktorů. Německá právní úprava sexuálních TČ byla dlouhodobě kritizována jako zastaralá.⁷² Např. na základě studie provedené Spolkovou asociací ženských poraden a tísňových linek (*Bundesverband Frauenberatungsstellen und Frauennotrufe*, dále jen „bff“)⁷³ mnoho závažných případů sexuálního násilí v Německu nebylo kvalifikováno jako znásilnění.⁷⁴

Organizace OSN Německé ženy ([UN Women Deutschland](#)) založila „Alianci Ne znamená ne“, která sdružila více lidskoprávních organizací včetně bff, bojujících za definici znásilnění založenou na absenci souhlasu. Kampaň měla podporu populárních osobností a na sociálních sítích byla provázena hashtagem #NeZnamenáNe (*#NeinHeisstNein*). V rámci kampaně Aliance zaslala dopis kancléřce Angele Merkelové a členům Spolkového sněmu.⁷⁵ K podpoře kampaně přispěla i celonárodní kontroverze způsobená případem modelky a televizně známé osobnosti Gina-Lisy Lohfink. Ta byla údajně zdrogována a znásilněna dvěma muži, kteří si svůj čin natočili. Soud ale nevyhodnotil čin jako znásilnění, nýbrž měl za to, že Lohfink říkala „ne“ natáčení, nikoli sexuálnímu aktu. Ženě pak ještě uložil pokutu za křivé obvinění.⁷⁶

Další incentivou k přijetí zákona o zlepšení ochrany sexuálního sebeurčení byly též události v Kolíně nad Rýnem z přelomu roku 2015/2016.⁷⁷ Motivací pro přijetí zákona byla také skutečnost, že stávající legislativa dostatečně nepostihovala některé činy a dále též povinnost dostát závazkům vyplývajícím z Istanbulské úmluvy.⁷⁸

V souvislosti s přijetím nového znění čl. 177 StGB se ve veřejném prostoru objevily výhrady ke koncepci „ne znamená ne“. Poukazováno bylo přitom také na komplikace spojené s prokazováním

[journal/article/new-german-law-on-sexual-assault-and-sexual-harassment/C8FAD908DD7B6ECC28C6CF36BD9603BE](#), s. 1312–1313.

⁶⁹ Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches – Verbesserung des Schutzes der sexuellen Selbstbestimmung.

Dostupný zde:

https://www.bmjbv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/BGBl_Schutz_der_sexuellen_Selbstbestimmung.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

⁷⁰ Aktuelle Gesetzgebungsverfahren. Dostupné z:

<https://www.bmjbv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/SchutzSexuelleSelbstbestimmung.html#:~:text=Gesetzgebungsverfahren%207C%204.,sexuellen%20Selbstbestimmung%20ist%20am%2010.&text=Mit%20C2%A7%20184i%20StGB%20n.F.,sexuelle%20Bel%C3%A4stigung%20unter%20Strafe%20gestellt>.

⁷¹ „Kdo se dotýká jiné osoby sexuálním způsobem a tímto jednáním ji obtěžuje...“

⁷² CONNOLLY, Kate. Germany toughens rape laws after New Year's Eve attacks in Cologne.

⁷³ Jedná se o neziskovou organizaci více než 180 center pro pomoc obětem znásilnění a ženských poradních center po celém Německu. Více na [webu organizace](#).

⁷⁴ GRIEGER, Katja a Christina CLEMM. „WAS IHNEN WIDERFAHREN IST, IST IN DEUTSCHLAND NICHT STRAFBAR“ Fallanalyse zu bestehenden Schutzlücken in der Anwendung des deutschen Sexualstrafrechts bezüglich erwachsener Betroffener [online].

⁷⁵ Nein heißt Nein. Dostupné z: <https://www.unwomen.de/aktuelles/aktuelle-kampagnen/neinheisstnein.html>.

⁷⁶ FAIOLA, Anthony a Stephanie KIRCHNERJUNE. A German woman said she was raped. Then she was fined \$27,000..

⁷⁷ CONNOLLY, Kate. Germany toughens rape laws after New Year's Eve attacks in Cologne.

⁷⁸ Entwurf eines ... Gesetzes zur Änderung des Strafgesetzbuches - Verbesserung des Schutzes der sexuellen Selbstbestimmung. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2016/0162-16.pdf>.

absence souhlasu. Podle jiných však problémy s dokazováním u sexuálních trestných činů vždy byly a budou přítomny. V takovýchto případech totiž stojí často tvrzení proti tvrzení a tuto skutečnost nová koncepce nijak nezmění.⁷⁹ I nadále tak bude při posuzování protichůdných výpovědí rozhodující to, kdo podá přesvědčivější výklad a čím verze bude konzistentnější. Prvek násilí nebo hrozby násilí zahrnutý ve skutkové podstatě navíc průběh dokazování automaticky nezjednodušuje. Řada forem násilí totiž na těle oběti nezanechává žádné prokazatelné stopy a v případě hrozby násilí jde opět čistě o tvrzení proti tvrzení.⁸⁰ Přístupem „ne znamená ne“ ale zákonodárce vysílá signál, že zastaralé genderové stereotypy („ženy myslí „ano“, když říkají „ne““) nemají v trestním právu místo.⁸¹

Je nicméně klíčové, aby nová skutková podstata byla dostatečně jednoznačně formulovaná a nevzbuzovala dojem, že úvahy typu „já jsem to vlastně nechtěl/a“ mohou být důvodem pro podání trestního oznámení. Nejen s ohledem na omezené státní prostředky by bylo nežádoucí, kdyby orgány činné v trestním řízení byly zahlceny vyřizováním oznámení zakládajících se na podobných výpovědích. Pokud se však oznámení budou týkat těch případů, kdy oběť řekla ne, popř. kdy byla jednáním pachatele do takové míry zaskočena, že svou vůli nestihla projevit, lze podle některých odborníků předpokládat, že počet oznámení nebude narůstat tempem, které by nebylo zvládnutelné.⁸²

Další argument uváděný ve prospěch zachování původní právní úpravy má formu obavy, že se zvýší množství osob, jež budou nespravedlivě odsouzeny. Příznivci rekodifikace ale namítají, že s absolutním počtem odsouzení sice opravdu nutně vzroste i počet neprávem odsouzených jednotlivců, ale tento mechanismus platí obecně u všech trestných činů. Počet nespravedlivě odsouzených osob by jistě poklesl, kdyby v následujícím roce nebylo zahájeno vůbec žádné trestní stíhání, což se ovšem nejvíce jeví být relevantním argumentem pro rezignaci na jakýkoli trestní postih pachatelů.⁸³

Statistický přehled

Spolkový kriminální úřad (*Bundeskriminalamt*) zveřejňuje na svých stránkách souhrn policejních statistik týkající se vybraných trestných činů.⁸⁴ K těmto trestným činům patří také trestný čin podle § 177 StGB (sexuální útok, sexuální nátlak a znásilnění) spolu s trestným činem podle § 178 StGB (sexuální útok, sexuální nátlak a znásilnění s následkem smrti).⁸⁵

⁷⁹ BEZJAK, Garonne. Der Straftatbestand des § 177 StGB (Sexuelle Nötigung; Vergewaltigung) im Fokus des Gesetzgebers. *Kritische Justiz* [online]. Baden Baden: Nomos, 2016, **49**(4), 557-571 [cit. 2022-05-11]. ISSN 0023-4834. Dostupné z: https://www.kj.nomos.de/fileadmin/kj/doc/2016/2016_04/KJ_16_04_Bezjak_177StGB.pdf, s. 560–561.

⁸⁰ HÖRNLE, Tatjana. Warum § 177 Abs. 1 StGB durch einen neuen Tatbestand ergänzt werden sollte. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online]. 2015, **10**(4), 206-216 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1863-6470. Dostupné z: https://www.zis-online.com/dat/ausgabe/2015_4_ger.pdf, s. 212–213.

⁸¹ BEZJAK, Garonne. Der Straftatbestand des § 177 StGB (Sexuelle Nötigung; Vergewaltigung) im Fokus des Gesetzgebers. *Kritische Justiz* [online]. Baden Baden: Nomos, 2016, **49**(4), 557-571 [cit. 2022-05-11]. ISSN 0023-4834. Dostupné z: https://www.kj.nomos.de/fileadmin/kj/doc/2016/2016_04/KJ_16_04_Bezjak_177StGB.pdf, s. 560–561.

⁸² HÖRNLE, Tatjana. Warum § 177 Abs. 1 StGB durch einen neuen Tatbestand ergänzt werden sollte. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online]. 2015, **10**(4), 206-216 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1863-6470. Dostupné z: https://www.zis-online.com/dat/ausgabe/2015_4_ger.pdf, s. 215.

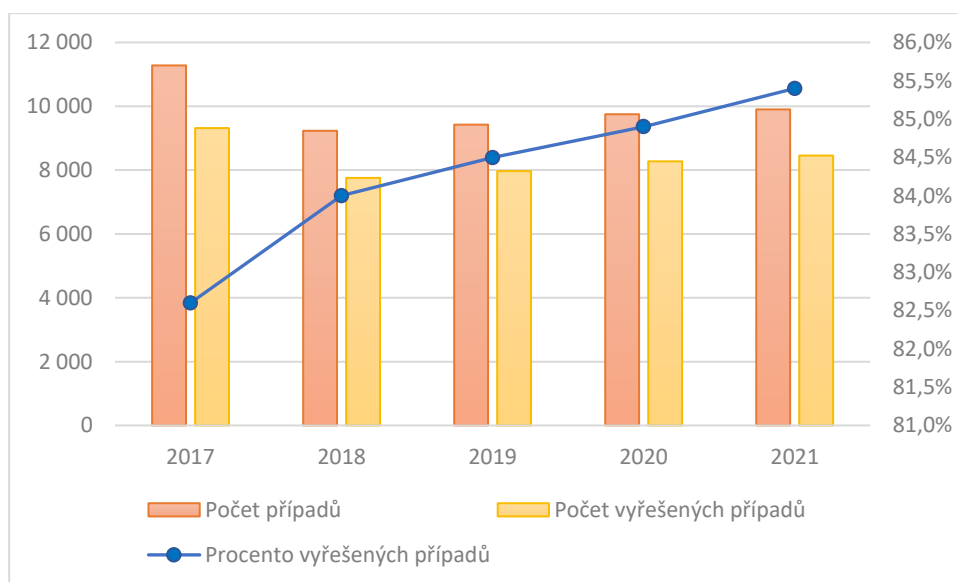
⁸³ Tamtéž, s. 215.

⁸⁴ Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS). Dostupné z: https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/pks_node.html.

⁸⁵ PKS 2021 - Ausgewählte Informationen Bund. Dostupné z: https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2021/AusgewaehlteInformationenBund/AusgewaehlteInformationenBund_node.html.

Z přehledu vyplývá, že nejvíce případů (11 282) bylo evidováno v roce 2017, kdy novela zákona nabyla účinnosti. V následujících letech se pak počet nahlášených případů pohyboval mezi 9 000 a 10 000 případy, přičemž tento počet postupně mírně stoupal. Získaná data dále ukazují, že kromě zvyšujícího se počtu nahlášených případů průběžně rostlo i procento vyřešených případů.⁸⁶

Rok	Počet případů	Počet vyřešených případů	Procento vyřešených případů
2017	11 282	9 318	82,6 %
2018	9 234	7 757	84,0 %
2019	9 426	7 969	84,5 %
2020	9 752	8 276	84,9 %
2021	9 903	8 457	85,4 %

Řecko

Skutková podstata znásilnění

Trestný čin znásilnění je možné nalézt v čl. 336 řeckého trestního zákoníku:⁸⁷

„1. Kdo jiného fyzickým násilím nebo pod pohrůzkou vážného a bezprostředního ohrožení života nebo tělesné integrity donutí k sexuálním aktům nebo k jejich strpění, bude potrestán odnětím svobody na nejméně deset let.

2. Sexuálním aktem je soulož a akty srovnatelné se souloží.

3. Byl-li čin uvedený v odst. 1 spáchán dvěma nebo více spolupachateli, vedl-li ke smrti oběti, nebo byla-li oběť nezletilá, ukládá se trest doživotí.

4. Kdo provede s výhradou odst. 1 sexuální akt bez souhlasu oběti, bude potrestán odnětím svobody až na deset let.“

⁸⁶ Vergewaltigung, sexuelle Nötigung und sexuelle Übergriffe [online]. Dostupné z: https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/PolizeilicheKriminalstatistik/2021/BundesdatenDelikte/04_VergewaltigungSexNoetigungBRD.pdf?__blob=publicationFile&v=4.

⁸⁷ Ποινικός Κώδικας. (Νόμος 4619/2019). Dostupný na: <https://www.lawspot.gr/nomikes-pirotfories/nomothesia/poinikos-kodikas-nomos-4619-2019>.

Proces předcházející změně definice znásilnění

Řecký trestní zákoník byl tímto způsobem změněn s účinností od června 2019. Změně předcházela kampaň ze strany Amnesty International a ženských organizací.⁸⁸ Za pozornost stojí, že řecká vláda původně připravila návrh zákona, který obsahoval pouze první dva odstavce čl. 336, a zachovával tak definici znásilnění založenou na prvku násilí. Amnesty International v reakci na tento návrh vydala zprávu⁸⁹, v níž takovou novelu legální definice znásilnění odsoudila a poukázala na to, že není v souladu s mezinárodními standardy a Istanbulskou úmluvou, kterou je Řecko vázáno. Amnesty International zejména upozorňovala na to, že definice v odst. 1 je ještě užší než předchozí právní úprava, jelikož zahrnuje do znásilnění pouze případy, kdy je oběť k pohlavnímu styku donucena násilím či pohlavním bezprostředním násilím, a opomíjí situace, kdy je oběť k pohlavnímu styku donucena vydíráním směřujícím k jiným následkům, které nezahrnují prvek násilí. Vládní novela byla též vyčítána absence upřesnění termínu sexuálního aktu tak, aby v souladu s Istanbulskou úmluvou zahrnoval jakoukoli vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy. Dále Amnesty International ve zprávě poukazovala na absenci kvalifikovaných skutkových podstat a přitěžujících okolností. Reakcí na zprávu Amnesty International byl nový návrh zákona, který byl vzápětí přijat řeckým parlamentem – je patrné, že na výtky Amnesty International vláda reagovala právě přidáním odstavce 3 a 4.

Dostupné informace o judikatuře a výkladu k trestnému činu

Je otázkou, jestli lze řeckou úpravu považovat za dostatečně jasnou – už jen proto, že obsahuje též TČ dle čl. 338 Zneužití neschopnosti odporovat souloži. Skutková podstata toho TČ odpovídá znásilnění: jedná se o soulož provedenou zneužitím duševního či tělesného postižení osoby nebo její neschopnosti odporovat způsobené jakoukoli jinou příčinou. Sazba za tento TČ je odnětí svobody do deseti let, tedy nižší než za znásilnění dle § 336 odst. 1 a stejná jako za znásilnění podle § 336 odst. 4. Právě skutečnost, že znásilnění zdravotně postižené osoby nebo osoby ve stavu bezbrannosti je bráno jako méně závažné než znásilnění za použití síly, byla kritizována ze strany Amnesty International.⁹⁰ I přesto však tento trestný čin v řeckém trestním zákoníku nebyl novelizován a existuje paralelně vedle znásilnění.

Co se týče spojení „*sexuální akt je soulož a akty srovnatelné se souloží*“, článek z právního webu⁹¹ naznačuje, že „akt srovnatelný se souloží“ může být vykládán nepatrně širěji než aktivity zahrnující pouze penetraci. Zároveň upozorňuje na skutečnost, že při rozhodování o trestném činu znásilnění soudy nadále vychází z definičního znaku „nemravného aktu“, který byl v definici znásilnění obsažen před novelizací. Nemravný akt se vyznačoval tím, že mezi jeho prvky patřila „*urážka zdravého smyslu pro slušnost a morálku*“ a záměr pachatele uspokojit svůj sexuální pud. Kromě toho v řeckém trestním právu ještě existuje pojem „gesta sexuální povahy“, který by měl zahrnovat méně závažné sexuální aktivity a který je trestán podle čl. 338 jako sexuální zneužívání.

⁸⁸ Let's talk about "yes": Consent laws in Europe [online]. December 17, 2020 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>.

⁸⁹ AMNESTY INTERNATIONAL. AMNESTY INTERNATIONAL SUBMISSION ON THE LEGAL DEFINITION OF RAPE IN GREECE: CRUCIAL LEGISLATIVE CHANGES MUST BE BROUGHT IN LINE WITH INTERNATIONAL STANDARDS. March 2019. Dostupné také z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/0095/2019/el/>

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ STOIKOS, Christos. Η έννοια της γενετήσιας πράξης στον νέο Ποινικό Κώδικα [online]. 19. listopadu 2020 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: http://www.legalnews24.gr/2020/11/blog-post_19.html

Slovensko

Nová právní úprava (zatím neprošla legislativním procesem)

Na Slovensku byla připravena vládní novela trestního zákoníku (zákon č. 300/2005 Z. z. *Trestný zákon v znení neskorších predpisov*, dále jen „**trestný zákon**“), která obsahuje novou definici znásilnění založenou na absenci souhlasu. Nová definice znásilnění obsažená v návrhu⁹² je následující:

§ 199

Znásilnenie a iné formy sexuálneho násilia

„(1) Kto vykoná na inej osobe bez jej súhlasu súlož alebo akýkoľvek iný sexuálny styk akoukoľvek časťou tela alebo predmetom do jej tela, alebo spôsobí účasť osoby bez jej súhlasu na iných sexuálnych praktikách, či zapojenie sa do sexuálnej činnosti s tretou osobou, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť rokov až desať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 násilím, hrozbou bezprostredného násilia alebo kto na taký čin zneužije bezbrannosť osoby.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 závažnejším spôsobom konania, na chránenej osobe, z osobitného motívu, na osobe vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, alebo spoločným konaním najmenej dvoch osôb.

(4) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví, alebo bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa.

(5) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním smrť, alebo za krízovej situácie.“

Důvodová zpráva k návrhu zákona⁹³ uvádí ke změně následující:

„Navrhovanou zmenou sa sleduje cieľ, aby sexuálny styk akéhokoľvek druhu, ktorý je vykonaný bez súhlasu zúčastnenej osoby, bol trestným činom. Navrhovaná úprava je inšpirovaná Dohovorom Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu. Sexuálny styk by mal za každých okolností prebiehať dobrovoľne. Požiadavka aby v daných prípadoch došlo k „donúteniu“, čo podľa výkladových komentárov k Trestnému zákonu predpokladá vynakladanie aktívneho odporu, nie je správna, nakoľko každá obeť reaguje na stresovú situáciu inak, tzv. fight or flight režim môže nahradiť naopak paralýza a neschopnosť akokoľvek proti situácii zakročiť. Zároveň sa nejaví ako správna ani požiadavka, aby pre trestnosť takéhoto konania bolo nevyhnutné použiť násilie alebo jeho bezprostrednú hrozbu, pretože napríklad pri nerovnosti postavení páchatela a obeť, či už z dôvodu nerovného postavenia žien a mužov, alebo z dôvodu inej pozície autority, napríklad zamestnávateľa, môže byť buď bezprostredná hrozba rôzne vnímaná obeťou a páchatelom alebo ani nemusí existovať a napriek tomu dôjde k sexuálnemu násiliu.

Vyššia trestná sadzba v prípade skutočného použitia násilia, jeho hrozby alebo v prípade využitia bezbrannosti obeť zostane zachovaná v odseku 2 a oproti súčasnemu nastaveniu nedochádza k zmene.“

⁹²LP/2021/744 Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/744>

⁹³ Dostupná zde: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2021-744>.

Návrh zákona slučuje dohromady dva trestné činy znásilnění podle § 199 trestného zákona a sexuální násilí podle § 200. V současnosti platná slovenská úprava chápe znásilnění jako soulož se ženou vykonanou násilím anebo hrozbou násilí či zneužitím bezbrannosti („*kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov*“). Ostatní sexuální aktivity jsou trestány jako trestný čin sexuálního násilí podle § 200 odst. 1, jehož znění je následující:

„Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.“

V případě přijetí nové úpravy by všechny tyto sexuální aktivity měly spadat pod trestný čin znásilnění. Slovenská právní úprava zatím nezná a novela ani nepočítá se zavedením trestného činu, který by postihoval méně závažné (nepenetrační) sexuální aktivity spáchané bez souhlasu poškozené osoby, jako se s tím lze setkat v jiných právních úpravách (sexuální útok, sexuální násilí). Z toho lze vyvozovat, že jako znásilnění by podobně jako v ČR podle navrhovaného § 200 mohla být trestána širší škála sexuálních aktivit.

Slovinsko

Skutková podstata znásilnění

Definici znásilnění je možné nalézt v čl. 170 trestního zákoníku⁹⁴:

„(1) Kdo bez souhlasu jiné osoby přiměje tuto osobu k souloži nebo k jinému obdobnému sexuálnímu jednání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Souhlas uvedený v předchozím odstavci tohoto článku je dán, pokud tato osoba navenek vnímatelným, jednoznačným a svobodným projevem vůle souhlasila se souloží nebo jemu obdobným sexuálním jednáním a byla schopna takové rozhodnutí učinit.

(3) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou přímého útoku na život nebo zdraví donutí k souloži nebo k jinému obdobnému sexuálnímu jednání, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let.

(4) Je-li čin uvedený v předchozím odstavci spáchán ohavným nebo zvláště ponižujícím způsobem nebo je-li spáchán více osobami po sobě anebo na odsouzených osobách nebo na jiných osobách zbavených svobody, bude pachatel potrestán odnětím svobody na tři léta až patnáct let.

(5) Kdo jiného přiměje k souloži nebo k jinému obdobnému sexuálnímu jednání tím, že mu vyhrožuje, že o něm nebo o osobě jemu blízké prozradí, co by mohlo poškodit jeho čest nebo dobrou pověst, nebo způsobí jemu nebo osobě jemu blízké značnou majetkovou škodu, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(6) Pokud byly činy uvedené v odstavcích 1, 3 nebo 5 tohoto článku spáchány na osobě, s níž pachatel žije v manželském svazku, ve společném soužití nebo v registrovaném svazku osob stejného pohlaví, zahajuje se trestní stíhání na návrh.“

V slovinské právní úpravě existuje též trestný čin sexuálního násilí podle čl. 171 trestního zákoníku:

„(1) Kdo bez souhlasu jiné osoby přiměje tuto osobu, aby spáchala nebo strpěla sexuální akty, na které se nevztahuje předchozí článek, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.

⁹⁴ Kazenski zakonik. Dostupný na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

(2) Souhlas uvedený v předchozím odstavci tohoto článku je dán, pokud tato osoba navenek vnímatelným, jednoznačným a svobodným projevem vůle souhlasila s výše uvedenými sexuálními akty a byla schopna takové rozhodnutí učinit.

(3) Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou přímého útoku na život nebo zdraví donutí k výše uvedeným sexuálním aktům, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“

Podobně jako v jiných zemích je tedy znásilnění chápáno jako soulož nebo jednání srovnatelné se souloží provedené bez souhlasu, přičemž na ostatní sexuální akty představující méně závažný zásah do sexuální integrity oběti se vztahuje TČ sexuálního násilí. Souhlas je u obou TČ konstruován obdobně. Stejně tak možnost přísnějšího trestu při naplnění kvalifikované skutkové podstaty s prvky násilí a pohrůžky.

Proces předcházející změně definice znásilnění

Slovinská právní úprava byla přijata 4. června 2021 a účinnosti nabyla ještě v tomto měsíci.⁹⁵ Podobně jako v jiných zemích debatu o změně právní úpravy započal konkrétní případ znásilnění, který dle staré právní úpravy nebyl de iure za znásilnění považován. Následně se zapojily neziskové organizace, jež zahájily kampaň „jen ano znamená ano“ (*Samo ja pomeni ja*). Kampaň podpořilo i velké množství celebrit. Jedna z neziskových organizací připravila návrh zákona, pro který sbírala podpisy občanů; ve Slovinsku může návrh zákona podat i skupina občanů, pokud ho podpoří minimálně 5 000 občanů. Těchto 5 000 podpisů se podařilo získat. Vláda se pak rozhodla předložit zákon sama.⁹⁶

Vzhledem k tomu, že nová právní úprava byla přijata s účinností od června 2021, je těžké zhodnotit s tak malým časovým odstupem její aplikaci a související judikaturu.

Spojené království

V Anglii a Walesu je znásilnění upraveno zákonem o sexuálních trestných činech z roku 2003.⁹⁷ § 1 zákona formuluje skutkovou podstatu znásilnění takto:

„(1) Trestného činu se dopustí ten, kdo

- 1. úmyslně penetruje vagínu, anální otvor nebo ústa jiné osoby svým penisem,*
- 2. tato osoba s penetrací nesouhlasí a*
- 3. pachatel nemá rozumný důvod se domnívat, že tato osoba souhlasí.*

(2) Zda má pachatel rozumný důvod se tak domnívat, se posoudí s ohledem na všechny okolnosti případu, včetně všech kroků, které pachatel učinil k tomu, aby se ujistil, že druhá osoba souhlasí.

(3) Na tento trestný čin se použijí § 75 [vyvratitelné domněnky absence souhlasu] a § 76 [nevyvratitelné domněnky absence souhlasu] tohoto zákona.

(4) Osobě shledané vinnou z trestného činu podle tohoto paragrafu bude na základě obžaloby uložen trest odnětí svobody až na doživotí.“

⁹⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1H). Dostupné na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2021-01-2055?sop=2021-01-2055>.

⁹⁶ *Slovenija je uzakonila model soglasja!* [online]. 04. junij 2021 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.amnesty.si/uzakonjen-model-soglasja>

Številne znane osebe so se pridružile kampanji za spremembo kazenskega zakonika po modelu "ja pomeni ja" [online]. 17. december 2020 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.amnesty.si/znane-osebe-za-ja-pomeni-ja>

R. MAČEK, Sebastijan. Slovenia amends penal code, redefines sexual consent [online]. 7. 6. 2021 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/slovenia-amends-penal-code-redefines-sexual-consent/

⁹⁷ Sexual Offences Act 2003. Dostupný na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>.

Zákon dále rozlišuje „sexuální útok penetrací“ (*assault by penetration*) a „sexuální útok“ (*sexual assault*). Sexuální útok penetrací se týká penetračních aktů, které nebyly provedeny penisem, zatímco sexuálním útokem se rozumí méně závažné sexuální jednání. Oba tyto trestné činy jsou konstruovány stejně jako znásilnění – tedy, že oběť nesouhlasila a pachatel neměl rozumný důvod se domnívat, že souhlasí.

Souhlas je v § 74 zákona definován ve vztahu ke všem sexuálním TČ následujícím způsobem:

„Pro účely této části platí, že osoba souhlasí, pokud má možnost svobodné volby a je způsobilá takovou volbu učinit.“

Na všechny tři výše uvedené činy se dále aplikují zákonné domněnky týkající se souhlasu dle § 75 a § 76 zákona. První domněnka podle § 75 (*evidential presumptions about consent*) je založena na tom, že pokud je prokázáno, že nastaly určité okolnosti spáchání činu jako použití násilí, pohrůžka násilím, nezákonné omezení pohybu oběti, spánek/bezvědomí oběti, fyzická indispozice oběti dát souhlas, podání omamné látky oběti aj. (§ 75 odst. 2), a prokáže-li se, že obžalovaný čin spáchal a byl si těchto okolností vědom, má se za to, že souhlas nebyl dán. Proti této domněnce může být předložen důkaz opaku – tedy, že souhlas byl přesto dán nebo že obžalovaný měl rozumný důvod souhlas předpokládat.

Druhá domněnka podle § 76 (*conclusive presumptions about consent*) dopadá na situaci, kdy je prokázáno, že obžalovaný čin spáchal a že:

- a) úmyslně oklamal oběť, co do povahy nebo účelu činu;
- b) úmyslně oběť přiměl, aby souhlasila s činem tím, že se vydával za osobu oběti známou.

V takových případech domněnka nepřipouští důkaz opaku a automaticky se presumuje nesouhlas oběti.

V případě Velké Británie a Irska je nutno brát v potaz anglosaský (*common law*) právní systém. V tomto právním systému hrají velkou roli precedenty (*case law*) a soudce má větší volnost při nalézání práva. Trestní řízení má v anglosaském systému více obžalovací charakter – tzn., že je postaveno na předkládání důkazů stranami a rozhodnutí soudce jako nestranného rozhodčího za účasti laických porot. Kontinentální právní systém je naopak inkvizitní, tedy že soudce více případ vyšetřuje a role poškozeného je menší. I z tohoto důvodu se tolik nezabýváme detaily těchto úprav, jelikož jsou hůře přenositelné do našeho trestněprávního prostředí.

Souhlas je prvkem trestněprávní definice znásilnění v Anglii a Walesu již delší dobu – už v zákoně o sexuálních činech z roku 1976⁹⁸ byl souhlas součástí definice znásilnění. Definice v tomto zákoně byla v podstatě obdobná jako současná irská definice znásilnění. Zákon o sexuálních trestných činech z roku 2003 přinesl modernější úpravu obsahující definici souhlasu a domněnek (viz výše). Z toho lze dovodit, že pro tyto *common law* jurisdikce (Anglii a Wales, Irsko) není chápání znásilnění založené na absenci souhlasu novým prvkem.

⁹⁸ Sexual Offences (Amendment) Act 1976. Dostupný na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/82/enacted>.

Dostupné informace o judikatuře a výkladu k trestnému činu: studie ohledně počtu nepravdivých obvinění

Ve vztahu k potenciálním falešným obviněním byla ve Velké Británii vypracována rozsáhlá studie pro Ministerstvo vnitra nazvaná [*Mezera nebo propast? Úbytek v nahlášených případech znásilnění*](#) (*A gap or a chasm? Attrition in reported rape cases*) z roku 2005.⁹⁹ Studie se věnuje trendu, kdy pouze malá část znásilnění je nahlášena a dále pouze část těchto nahlášených případů dojde před soud a vede k odsuzujícímu rozsudku.¹⁰⁰ Také je velmi časté, že oběti berou svá oznámení zpět a nechťejí pokračovat v trestním stíhání činu.¹⁰¹ Studie vychází z toho, že dle dat z Anglie a Walesu došlo k nárůstu počtu oznámených znásilnění v posledních dekádech, ale množství odsuzujících rozsudků bylo stále stejné s tím, že u velkého procenta případů skončilo vyšetřování v počátečních fázích.¹⁰²

Studie dále zkoumá, z jakých důvodů k tomuto poklesu úbytku dochází. K tomu používá data z největší historické databáze dat ve Spojeném království (*St Mary's Centre database*) obsahující údaje o znásilnění ve Spojeném království za období. Tato databáze zahrnuje téměř 6 500 případů za období více než 13 let před zahájením výzkumu a 7 931 případů ke konci projektu. Dále byla užitá data získaná sledováním případů ze šesti rozdílných míst v zemi s tím, že data o případech byla propojena s dotazníkovými šetřeními mezi stěžovateli provedenými v různých fázích vyšetřování případů. Analýza dále pracuje s rozhovory s policisty, pracovníky centra pro oběti sexuálních útoků, svědky, forenzními experty aj. Data užitá ve studii pochází z období do roku 2002.

Kromě jiného analýza zkoumala podíl falešných obvinění na úbytku. Studie dospěla k závěru, že 8 % z nahlášených případů ve vzorku bylo policí považováno za nepravdivá obvinění. Z případů, jež nepokročily dále než k policejnímu vyšetřování, to bylo 12 %. Obvinění byla nejčastěji vyhodnocena jako nepravdivá na základě doznání stěžovatelky, stažení obvinění, důkazních problémů a nespolupráce ze strany stěžovatelky. Policie v řadě případů uváděla jako důvod pro považování obvinění za nepravdivé psychické problémy stěžovatelky, předchozí obviňování, alkohol/drogy a nedostatek důkazů. Dále bylo též uváděno zamlčování a nesouvislé výpovědi.¹⁰³ Studie dochází po prozkoumání těchto nepravých obvinění k závěru, že pokud by byly vyňaty případy, u nichž je klasifikace jako nepravdivých obvinění nejistá, jejich počet by se snížil na 3 % případů. Mezi konečné závěry studie patří, že: „*Existují falešná obvinění, a je jich možná o něco více, než naznačují někteří výzkumníci a organizace. Tvoří však maximálně devět procent a pravděpodobně se blíží třem procentům všech nahlášených případů. Přeceňování jejich rozsahu ze strany policistů a státních zástupců nahrává kultuře skepse, což následně vede ke špatné komunikaci a ztrátě důvěry mezi stěžovateli a policií.*“¹⁰⁴

Zákon o sexuálních trestných činech z roku 2003, kterým byla zavedena současná podoba trestného činu znásilnění, se stal účinným v pozdější době, než je doba, z níž pochází data pro studii; i tak je ovšem studie jedním z mála dostupných výzkumů ohledně počtu nepravdivých

⁹⁹ KELLY, Lizz, Jo LOVETT a Linda REGAN. Home Office Research Study 293 A gap or a chasm? Attrition in reported rape cases [online]. HOME OFFICE RESEARCH, DEVELOPMENT AND STATISTICS DIRECTORATE. January 2005 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/238713283_Home_Office_Research_Study_293_A_gap_or_a_chasm_Attrition_in_reported_rape_cases.

¹⁰⁰ Pro tento trend je ve vztahu k znásilnění užíván anglický výraz *attrition*.

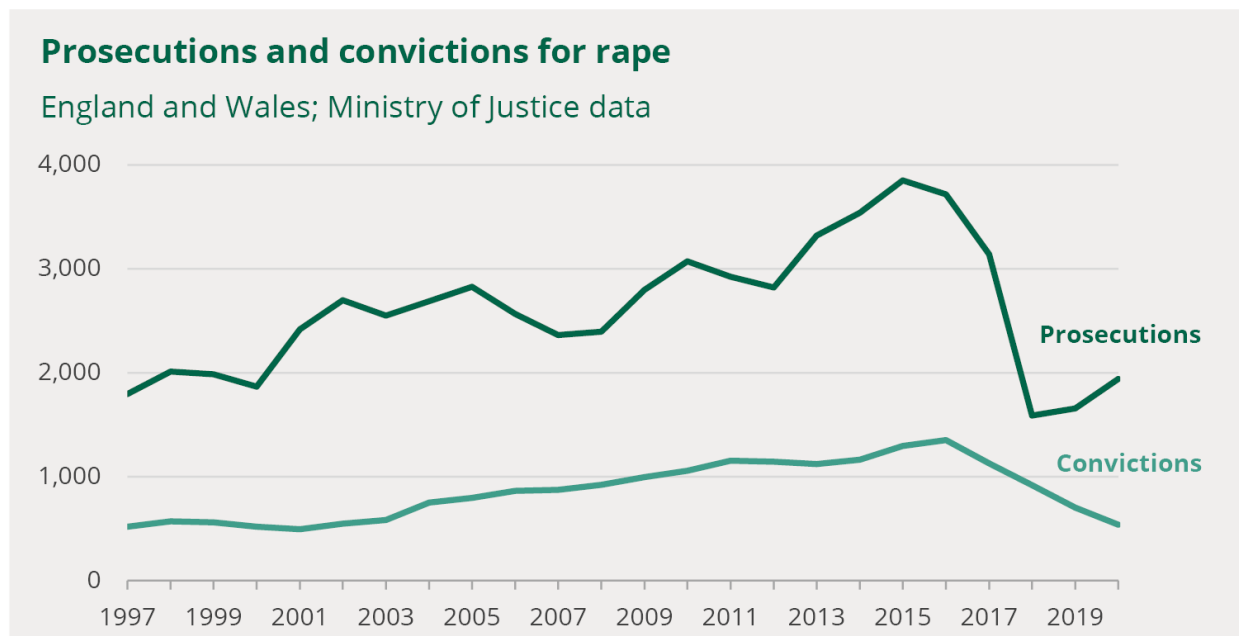
¹⁰¹ Tamtéž, s. 30–31.

¹⁰² Tamtéž, s. 34.

¹⁰³ Tamtéž, s. 46–58.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 83.

obvinění v zemi, kde je definice znásilnění založená na absenci souhlasu. Ačkoli je třeba brát v úvahu, že studie je přibližně 20 let stará a nemusí zrcadlit aktuální trendy, problém rozdílu mezi nahlášenými případy a případy, které dojdou k finálnímu verdiktu v Anglii a Walesu, trvá.¹⁰⁵ Pro srovnání přikládáme graf trestního stíhání (*prosecution*) a odsuzujících rozsudků (*convictions*) za znásilnění v Anglii a Walesu.

(Zdroj: HOME AFFAIRS COMMITTEE. Investigation and prosecution of rape: Eighth Report of Session 2021–22. 12 April 2022, s. 13. Dostupné také z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5802/cmselect/cmhaff/193/report.html>)

Ve věci falešných obvinění stojí dále za pozornost také [Pokyny pro prověřování údajných nepravdivých obvinění ze znásilnění/domácího násilí pro britské státní zastupitelství](#), které slouží jako návod pro orgány činné v trestním řízení, jak se vyhnout sekundární viktimizaci obětí a zároveň účinně prověřit pravdivost obvinění.¹⁰⁶

Skotsko

Skotsko a Severní Irsko mají své vlastní zákony o sexuálních trestných činech – v obou je však definice znásilnění založena na absenci souhlasu. Ve Skotsku platí skotský zákon o sexuálních trestných činech z roku 2009.¹⁰⁷ Skotská definice znásilnění je podobná té anglické, např. také rozlišuje znásilnění, útok penetrací a sexuální útok; za pozornost stojí podrobnější definice znásilnění v § 1 odst. 1:

„Kdo svým penisem

1. bez souhlasu druhé osoby a

2. bez rozumného důvodu předpokládat, že tato osoba souhlasí,

penetruje vagínu, anální otvor nebo ústa této osoby v jakémkoli rozsahu, úmyslně či v hrubé nedbalosti k tomu, zda k penetraci dochází, se dopustí trestného činu znásilnění.“

¹⁰⁵HOME AFFAIRS COMMITTEE. Investigation and prosecution of rape: Eighth Report of Session 2021–22. 12 April 2022, s. 45. Dostupné také z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5802/cmselect/cmhaff/193/report.html>.

¹⁰⁶THE CROWN PROSECUTION SERVICE. *False Allegations of Rape and/or Domestic Abuse, see: Guidance for Charging Perverting the Course of Justice and Wasting Police Time in Cases involving Allegedly False Allegations of Rape and/or Domestic Abuse: Legal Guidance, Sexual offences*. Reviewed and updated September 2019. Dostupné také z: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/false-allegations-rape-and-or-domestic-abuse-see-guidance-charging-perverting-course>

¹⁰⁷Sexual Offences (Scotland) Act 2009. Dostupný na: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2009/9/contents>.

Dále § 1 odst. 2 a 4 zákona definuje penetraci a uvádí, že penis a vagína zahrnuje i chirurgicky vytvořené orgány.

Španělsko

Ve Španělsku je v čl. 178 trestního zákoníku vymezena skutková podstata trestného činu sexuálního útoku. Na tuto úpravu navazuje v čl. 179 skutková podstata trestného činu znásilnění.¹⁰⁸

Čl. 178 (sexuální útok):

„Kdo naruší sexuální svobodu jiné osoby za použití násilí nebo pohrůžky, bude potrestán za sexuální útok odnětím svobody na jeden rok až pět let.“

Čl. 179 (znásilnění):

„Spočívá-li sexuální útok v pohlavním styku provedeném vaginální, anální nebo orální cestou anebo provedeném vložením částí těla nebo předmětů první nebo druhou zmíněnou cestou, bude pachatel potrestán za znásilnění trestem odnětí svobody na šest až dvanáct let.“

Čl. 180 obsahuje přitěžující okolnosti k činu.

Kromě toho existuje ještě trestný čin sexuální zneužití podle čl. 181 trestního zákoníku. Sexuální zneužití postihuje stejné jednání jako znásilnění a sexuální útok podle čl. 178 až 180 trestního zákoníku, avšak s tím rozdílem, že nebylo použito násilí nebo pohrůžka násilí. Sexuální zneužití také nad rámec čl. 178 až čl. 180 trestá akty vykonané na osobách s omezeným smyslovým vnímáním, duševní poruchou nebo na osobách zbavených volných schopností v důsledku užití omamných a psychotropních látek (čl. 181 odst. 2). Kromě toho jsou jako sexuální zneužití trestány i situace, kdy pachatel získá souhlas oběti zneužitím své nadřazenosti, která omezuje svobodu oběti (čl. 181 odst. 3). Sexuální zneužití je obecně trestané mírněji než znásilnění a sexuální útok. V případě, že je sexuální zneužití spácháno „*vaginální, orální nebo anální penetrací nebo vložením tělesných částí či objektů do análního nebo vaginálního otvoru*“, je trestní sazba 4 až 10 let, oproti 6 až 12 letům za stejný čin s použitím násilí či pohrůžky.

Právě tento rozdíl mezi znásilněním a sexuálním zneužitím byl předmětem mediálně známého případu tzv. „vlčí smečky“ (*la Manada*). Skupina mužů, která si říkala „vlčí smečka“, během festivalu v Pamploně v roce 2016 skupinově znásilnila mladou dívku. Dívka se však násilí vysloveně nebránila, a tak její případ nebyl kvalifikován jako znásilnění, ale jako sexuální zneužití dle čl. 181 trestního zákoníku, trestané mírněji. Případ vyvolal masové demonstrace po celé zemi a odsouzení ze strany feministických organizací.¹⁰⁹ Dostal se až ke španělskému Nejvyššímu soudu, který v roce 2019 čin překvalifikoval jako znásilnění a zvýšil trest pachatelům na 15 let (předtím jim byl uložen trest 9 let). Soud se odvolal na Istanbulskou úmluvu, kterou Španělsko ratifikovalo, s tím, že souhlas s aktem musí být zřetelně projeven nebo musí jasně vyplývat z okolností a že právo od obětí nemůže očekávat hrdinské postoje, které jim mohou v dané situaci přivodit větší újmu.^{110,111} Ve Španělsku byl souhlas jako klíčový prvek znásilnění tedy dovozen Nejvyšším soudem.

¹⁰⁸ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. Anglický překlad z roku 2013 dostupný zde: https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf. Ve španělštině zde: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>.

¹⁰⁹ BEATLEY, Meaghan. The shocking rape trial that galvanised Spain's feminists – and the far right.

¹¹⁰ El Supremo hace suyo el 'solo sí es sí' en la sentencia de 'la manada': el consentimiento sexual debe ser expreso. Dostupné z: https://www.eldiario.es/sociedad/manada_1_1456017.html#.

¹¹¹ Rozsudek je dostupný zde:

<https://ep00.epimg.net/descargables/2019/07/05/6c492a5ff38b11ed77a1a8166acec175.pdf>.

Nová právní úprava (zatím neprošla celým legislativním procesem)

Ve Španělsku byl od března roku 2020 připraven [vládní návrh zákona, zákon zaručující sexuální svobodu](#),¹¹² kterým měla být zavedena definice znásilnění založená souhlasu.¹¹³ Teprve v květnu roku 2022 však návrh zákona schválil Kongres poslanců.¹¹⁴ Návrh zákona ovšem ještě musí projít Senátem. V návrhu zákona je obsaženo následující znění čl. 178 a čl. 179 trestního zákoníku:

Čl. 178

„1. Kdo provede jakýkoli úkon, kterým naruší sexuální svobodu jiné osoby bez jejího souhlasu, bude potrestán za sexuální útok odnětím svobody na jeden rok až čtyři roky. Souhlasem se rozumí pouze takový souhlas, který byl svobodně vyjádřen úkony, jež s ohledem na okolnosti případu jasně vyjadřují vůli dané osoby.

2. Pro účely předchozího odstavce se za sexuální útok považují v každém případě akty se sexuálním obsahem provedené za použití násilí, zastrašování nebo zneužití situace nadřazenosti nebo zranitelnosti oběti, jakož i akty provedené na osobách s omezeným smyslovým vnímáním nebo na osobách, jejichž duševní stav je zneužit, a akty provedené tehdy, kdy je osoba z jakéhokoli důvodu zbavena volných schopností.

(...)“

Článek 179

„Spočívá-li sexuální útok v pohlavním styku provedeném vaginální, anální nebo orální cestou anebo provedeném vložení částí těla nebo předmětů první nebo druhou zmíněnou cestou, bude pachatel potrestán za znásilnění trestem odnětí svobody na čtyři až dvanáct let.“

Čl. 181 obsahující trestný čin sexuálního zneužití by měl být dle návrhu zrušen a nahrazen jiným trestným činem (sexuální útoky na nezletilé mladší 16 let).

V rámci legislativního procesu v Kongresu byly navrhovány pozměňovací návrhy těchto ustanovení (viz verze zákona s pozměňovacími návrhy¹¹⁵). Pro finální znění je třeba počkat na ukončení legislativního procesu.

¹¹² Proyecto de Ley Orgánica de garantía integral de la libertad sexual. Dostupný na: https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/CONG/BOCG/A/BOCG-14-A-62-1.PDF.

¹¹³ Let's talk about "yes": Consent laws in Europe. .amnesty.org [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>

¹¹⁴ HEDGECOE, Guy. Spanish MPs back 'only yes means yes' sexual consent law [online]. 27.5.2022 [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61591615>.

¹¹⁵ MODIFICACIONES Y MODIFICACIONES AL ARTÍCULO 121/000062 Proyecto de Ley Orgánica de garantía integral de la libertad sexual, 21. 1. 2022. Dostupné na: <https://cdn.parlamentia.newtral.es/files/b86f01c770fddf4afe41477e8d662b8df19fcaa1a238f8df774db0f57bd2a0db28965097a533a679e65921052ecf616a0d80e99618d426341f2f125d3c341496.pdf>.

Švédsko

Skutková podstata znásilnění

Ve Švédsku byla přijata definice znásilnění založená na absenci souhlasu v roce 2018 (od 1. 7. 2018).¹¹⁶ Ve Švédsku je znásilnění obsaženo v kapitole 6 o sexuálních činech, § 1 a § 1a trestního zákoníku.¹¹⁷ Dle § 1 kapitoly 6:

„Kdo vykoná soulož nebo jiný sexuální akt s ohledem na závažnost porušení srovnatelný se souloží, s osobou, která se neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na dva roky až šest let.

Při posuzování toho, zda účast osoby byla dobrovolná či ne, se vezme v úvahu zejména, zda byla dobrovolnost vyjádřena slovy či jednáním nebo jiným způsobem.

Účast oběti nikdy nemůže být považována za dobrovolnou, pokud:

- 1. je důsledkem útoku, jiného násilí, vyhrožování trestným činem, hrozby zahájení trestního stíhání proti osobě nebo podání trestního oznámení pro jiný čin nebo hrozby podání poškozující informace o jiném;*
- 2. pachatel zneužije skutečnosti, že osoba se nachází ve zranitelné situaci z důvodu bezvědomí, spánku, závažné obavy, vlivu alkoholu nebo drog, nemoci, zranění nebo jiného důvodu s ohledem na okolnosti;*
- 3. pachatel přivede oběť k účasti na činu závažným zneužíváním závislosti osoby na pachateli.*

Pokud je s ohledem na okolnosti s činem spojené čin považován za méně závažný, bude pachatel potrestán odnětím svobody na nejvýše čtyři roky.

Pokud je trestný čin dle prvního odstavce považován za závažný, bude pachatel potrestán odnětím svobody na nejméně pět let a nejvýše deset let. Při posuzování, zda je trestný čin závažný, se přihlíží zejména k tomu, zda pachatel použil násilí nebo pohrůžku zvláště závažné povahy, zda na oběť zaútočilo nebo se na útoku podílelo jiným způsobem více osob anebo zda pachatel projevil zvláštní bezohlednost nebo krutost s ohledem na způsob provedení, nízký věk oběti či jiné okolnosti.“

Švédsko dále rozeznává skutkovou podstatu tzv. znásilnění z nedbalosti podle § 1a kapitoly 6:

„Kdo se dopustí činu podle § 1 v hrubé nedbalosti ohledně skutečnosti, že se druhá osoba neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění z nedbalosti a bude potrestán odnětím svobody až na čtyři roky.

Pokud je s ohledem na okolnosti trestný čin méně závažný, osoba nebude považována za trestně odpovědnou.“

Pro méně závažné sexuální akty vykonané na druhém rozeznává švédská právní úprava trestný čin „sexuální útok“ podle § 2 kapitoly 6 trestního zákoníku.

Dostupné informace o judikatuře a výkladu k trestnému činu

Švédská národní rada pro prevenci kriminality (Swedish National Council for Crime Prevention /Brottsförebyggande rådet, zkráceně **Brå**) zpracovala analýzu o praktické aplikaci nové definice

¹¹⁶ GIVE US RESPECT AND JUSTICE! OVERCOMING BARRIERS TO JUSTICE FOR WOMEN RAPE SURVIVORS IN DENMARK. Dostupné z: <https://app.box.com/s/fy8pvwe5nz8ghvfk3oc9ibwezlvmmra5/file/412379933956>, s. 22.

¹¹⁷ Brottsbalk (1962:700). V překladu do angličtiny dostupný na: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/>

znásilnění, a to včetně nové skutkové podstaty znásilnění z nedbalosti.¹¹⁸ Zpráva má též zkrácenou anglickou verzi, ze které primárně vycházíme ([The new consent law in practice](#)).¹¹⁹ Brå zkoumala řadu soudních rozhodnutí z roku 2019: 362 rozsudků soudů prvního stupně, 37 rozsudků odvolacích soudů a jeden rozsudek Nejvyššího soudu. Dále vycházela z policejních statistik, dotazníkových šetření mezi osobami aktivními v justičním systému (státními zástupci, soudci, advokáty a policisty) a z hodnocení neziskových organizací. Ze zprávy plynou následující závěry:

- Od přijetí nové úpravy se zvýšil počet nahlášených znásilnění, ale tento nárůst není výraznější, než byl v minulých letech. Lze předpokládat, že novelizace přispěla k dalšímu nárůstu počtu nahlášených znásilnění, nicméně množství nahlášených případů vzrostlo už v souvislosti s hnutím #MeToo.
- Od přijetí právní úpravy zároveň stoupl počet odsuzujících rozsudků za znásilnění, a to výrazně (75% nárůst). Z toho však velmi málo rozsudků bylo za znásilnění z nedbalosti. Jedním z faktorů je, že znásilnění z nedbalosti většinou nebylo stíháno samostatně, nýbrž spíše jako „doplňkové obvinění“, pokud hlavní TČ nebyl prokázán.
- Změna definice znásilnění skutečně vedla k tomu, že znásilnění, která by podle staré právní úpravy nebyla stíhána (oběť „zamrzla“, pachatel zneužil překvapení), byla předmětem trestního stíhání. Po konzultaci s dotčenými státními zástupci dospěla Brå k závěru, že 76 z 362 rozsudků okresních soudů (první stupeň) se týkalo případů, které by před změnami zákona nevedly k trestnímu stíhání a/nebo odsouzení. Polovina z těchto 76 rozsudků byla osvobozujících; 26 rozsudků vedlo k odsouzení za znásilnění a 12 k odsouzení za znásilnění z nedbalosti (pozn. kde došlo k odvolání, započítával se verdikt odvolacího soudu).
- Co se týče povahy těchto „nových případů“, dle závěrů Brå se v mnohém podobaly těm, které byly před soudy dříve, kromě toho, že prvkem činu nebylo násilí nebo pohrůžka. Jedním z rozdílů je však skutečnost, že tyto případy se méně často týkaly znásilnění spáchaných v rámci blízkého vztahu. Stále ovšem převažovaly situace, kdy se strany navzájem znaly. Ve značné míře se tyto případy týkaly mladých lidí, kteří se účastnili večírků, kde se ocitli v situacích, jež poškozená strana vnímala jako sexuální napadení. Dle analýzy Brå se v několika případech vyskytlo násilí v menším rozsahu, ale toto násilí nepředstavovalo přímo podmínku pro uskutečnění sexuálních aktů. Není neobvyklé, že pohlavní styk byl konsenzuální a stal se nekonsenzuálním, protože pachatel náhle zhrubl nebo zahájil akty, se kterými oběť nesouhlasila. Studie též ukazuje, že nově byly definicí znásilnění pokryty i situace, kdy pachatel využil překvapení nebo kdy oběť na útok reagovala pasivně.
- Brå dále rozebírala užité důkazy v 26 „nových případech“, kde došlo k odsouzení za znásilnění. V jedné třetině případů šlo o velmi silné důkazy jako nahrávka události či výpověď očitých svědků, což je dvakrát více než tomu bylo u odsouzení za znásilnění v roce 2017. Na druhou stranu se zvýšilo procento odsuzujících rozsudků za znásilnění,

¹¹⁸ Våldtäkt från anmälan till do. Celá zpráva je ve švédštině dostupná zde:

https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1615395291012/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_do_m.pdf

¹¹⁹ HOLMBERG, Stina a Lars LEWENHAGEN. *The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape: English summary of Brå report. Brottsförebyggande rådet 2020.* English summary of Brå report, 2020:6. Dostupné také z:

https://bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de53065cff/1614334312744/2020_6_The_new_consent_law_in_practice.pdf.

kde je jediným důkazem (kromě výpovědi poškozené) svědectví osoby, které se poškozená svěřila, a to z 16 % případů v roce 2017 na 31 % v roce 2019. V dalších případech existují důkazy např. v podobě volání na tísňové služby nebo nějaká forma omluvy od obviněného.

- V případě znásilnění z nedbalosti u 9 z 12 případů, kdy došlo k odsouzení, nebyl předložen jiný podpůrný důkaz než svědectví osoby, které se poškozená svěřila.
- Brå se také zabývala tím, jakým způsobem soudy posuzovaly, zda byla účast poškozené osoby dobrovolná. Brå uzavírá, že v případech, kdy došlo k odsouzení pro znásilnění, bylo jasně zjištěno, že oběť si nepřála se sexuálních aktů účastnit; v některých případech, bylo zneužito momentu překvapení, v jiných nedávala pachateli žádné signály, že si sex přeje a během aktu byla pasivní, jelikož byla paralyzována. Naopak větší nejistotu ohledně toho, jak interpretovat reakci oběti nebo její neschopnost reagovat, lze vypožorovat u rozsudků pro znásilnění z nedbalosti.
- Dále může být problematická hranice mezi nepřímým úmyslem a hrubou nedbalostí¹²⁰, a to zejména u TČ znásilnění z nedbalosti. Brå identifikuje situace, kdy je pro soud obtížné se rozhodnout, zda obviněný:
 - „1) byl srozuměn s tím, že poškozená osoba nechtěla mít pohlavní styk, nebo že existovalo velké riziko, že tomu tak je, ale obviněný byl k takovému riziku lhostejný (nepřímý úmysl);*
 - 2) byl srozuměn s tím, že existuje riziko, že tomu tak je (že poškozená osoba nechtěla mít pohlavní styk) (znásilnění z nedbalosti); nebo*
 - 3) byl plně přesvědčen, že poškozená se účastní ze své svobodné vůle a toto přesvědčení lze považovat za důvodné (neodsouzení).“*
- Průměrná délka trestu odnětí svobody za znásilnění ve Švédsku se zvýšila z 25,3 měsíce na 26,5 měsíce. Podle analýzy Brå se zvýšení trestů týká hlavně těch znásilnění, která by byla trestná již před zavedením definice založené na absenci souhlasu.
- Dle dotazníkového šetření je nová právní úprava nejvíce pozitivně vnímána státními zástupci, kteří věří, že přinesla zlepšení, a to jak v signalizaci, že takové jednání je trestné, tak v tom, že je snazší dosáhnout trestního stíhání a odsouzení. Někteří však podotýkají, že si nejsou jistí, jak chápat trestný čin znásilnění z nedbalosti. Tento problém identifikovali i soudci, kteří na změnu pohlíží také spíše pozitivně. Více kritičtí jsou policisté, jimž změna právní úpravy znásilnění přinesla určité problémy spojené s tím, že se musí potýkat s novými výzvami při vyšetřování znásilnění. Advokáti obecně vnímají změnu negativně. Mají pocit, že jejich práce se zkomplikovala, protože je těžké ze zákona vyvodit, jaké jednání je trestným činem. Nová právní úprava navíc podle nich zasahuje do principu právní jistoty (*legal certainty*). Neziskové organizace pracující s oběťmi genderového a sexuálního násilí jsou se změnou velmi spokojeny. Podle nich

¹²⁰ V českém trestním právu jsou tyto pojmy chápány následujícím způsobem:

Nepřímý úmysl: pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn (§ 15 TZ).

Vědomá nedbalost: pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (§ 16 odst. 1 TZ).

Hrubá nedbalost: přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem (§ 16 odst. 2 TZ).

zákon vysílá důležitý normativní signál a přispívá ke snížení pravděpodobnosti, že si oběť znásilnění bude myslet, že je za znásilnění zodpovědná. Neziskové organizace dále zdůrazňují, že je třeba rozšířit povědomí o tom, jaké důsledky má přijetí nového zákona. Důležité je podle nich rovněž školení policistů, soudců, státních zástupců a advokátů ohledně dopadů zákona a také ohledně toho, co znamená souhlas.

Brå shrnuje své závěry, následujícím způsobem: Přestože je aktualizovaný zákon účinný teprve krátce, je již nyní patrné, že bylo dosaženo zamýšleného účinku. Jednání, jež dříve nebylo trestné, se na základě zákona stalo trestným, a to vedlo k řadě trestních stíhání a odsouzení za tento typ jednání. Analýza nicméně identifikuje několik problémů týkajících se aplikace nové definice znásilnění. Ve většině případů se to týká znásilnění z nedbalosti. Podle Brå je důležité, aby v této věci bylo více judikatury vyšších soudů. Zejména je nutné více vyjasnit, co je třeba chápat jako projev souhlasu a kdy lze k takovému projevu nepřihlížet, jakož i kdy jde o nepřímý úmysl a kdy o hrubou nedbalost.

Mapa evropských států podle definice znásilnění založené na absenci souhlasu

Zdroj: Text práce a další.¹²¹

¹²¹ Let's talk about "yes": Consent laws in Europe. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>.

Tabulka definic

Stát	Definice
Belgie	<p>čl. 417/11 trestního zákoníku (Znásilnění)</p> <p><i>„Znásilněním se rozumí jakýkoli čin, který spočívá nebo se sestává ze sexuální penetrace, bez ohledu na její povahu a prostředky, spáchaný na osobě nebo s pomocí osoby, která s aktem nesouhlasí.</i></p> <p><i>Kdo spáchá tento zločin, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.“</i></p> <p>čl. 417/5 trestního zákoníku (Souhlas)</p> <p><i>„Předpokladem souhlasu je, že byl udělen svobodně. To je posuzováno s ohledem na okolnosti případu. Souhlas nemůže být dovozován z pouhého nedostatku odporu oběti. Souhlas lze kdykoli před aktem sexuální povahy nebo v jeho průběhu odvolat.</i></p> <p><i>O souhlas se nejedná, pokud byl akt sexuální povahy spáchán za využití zranitelné situace oběti způsobené zejména stavem strachu, vlivem alkoholu, drog, omamných a psychotropních látek nebo jakýchkoli jiných látek s obdobným účinkem, nemocí nebo zdravotním postižením, v jejichž důsledku je svobodná vůle omezena.</i></p> <p><i>O souhlas se nejedná v žádném případě, pokud byl akt sexuální povahy spáchán za použití pohrůžky, fyzického nebo psychického násilí, nátlaku, překvapení, lsti nebo jiného trestného jednání.</i></p> <p><i>O souhlas se nejedná v žádném případě, pokud byl akt sexuální povahy spáchán na oběti, která byla v bezvědomí nebo která spala.“</i></p>
Dánsko	<p>§ 216 trestního zákoníku</p> <p><i>„1. Kdo vykoná soulož s osobou, která s tím nesouhlasila, bude potrestán za znásilnění odnětím svobody až na osm let.“</i></p>
Chorvatsko	<p>čl. 153 trestního zákoníku</p> <p><i>„(1) Kdo s jiným bez jeho souhlasu vykoná soulož nebo obdobné sexuální jednání nebo kdo jiného bez jeho souhlasu donutí k souloži nebo k obdobnému sexuálnímu jednání s třetí osobou nebo k sebeukájení srovnatelnému se souloží, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.“</i></p>

Stát	Definice
Irsko	<p>§ 2 trestního zákona o znásilnění z roku 1981</p> <p><i>„(1) Muž se dopustí zločinu znásilnění, pokud:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>a) má soulož s ženou, která s tím v době soulože nesouhlasí, a</i> <i>b) v okamžiku, kdy zjistí, že žena se souloží nesouhlasí, jedná s hrubou nedbalostí ve vztahu k tomu, zda souhlasí, nebo ne.</i> <p><i>(2) Tímto se stanovuje, že při řízení před soudem pro trestný čin znásilnění musí porota posoudit, zda se obžalovaný muž domníval, že žena souhlasila se souloží, dále porota musí při posuzování tohoto jeho přesvědčení vzít v úvahu existenci nebo neexistenci rozumného důvodu pro takovou domněnku ve spojení se všemi dalšími relevantními okolnostmi.“</i></p> <p>§ 4 zákona o novelizaci trestního zákona o znásilnění z roku 1990</p> <p><i>„(...)‘zločinem znásilnění podle článku 4‘ je sexuální útok, který zahrnuje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>a) penetraci (jakkoli mírnou) konečníku nebo úst penisem, nebo</i> <i>b) penetraci (jakkoli mírnou) vagíny jakýmkoli objektem drženým nebo ovládaným jinou osobou.“</i>
Kypr	<p>čl. 144 trestního zákoníku</p> <p><i>„Kdo se dopustí nezákonného pohlavního styku vaginální, anální nebo orální penetrací penisem do těla jiné osoby bez jejího souhlasu nebo se souhlasem vynuceným za použití násilí, pohrůžky nebo strachu, je vinen trestným činem znásilnění a bude potrestán odnětím svobody až na doživotí.“</i></p> <p>čl. 146A trestního zákoníku</p> <p><i>„Kdo se dopustí sexuální penetrace vagíny, análního otvoru nebo úst jiné osoby částí svého těla nebo objektem bez souhlasu této osoby nebo se souhlasem vynuceným za užití násilí, pohrůžky nebo strachu, je vinen sexuálním útokem penetrací a bude potrestán odnětím svobody až na doživotí.“</i></p>

Stát	Definice
Lucembursko	<p>čl. 375 trestního zákoníku</p> <p><i>„Jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, spáchaný na osobě, která s aktem nesouhlasí, zejména za použití násilí, závažné pohrůžky, lsti či klamu, nebo zneužitím osoby, jež není schopna dát svobodný souhlas nebo se bránit, představuje zločin znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.</i></p> <p><i>Za znásilnění se považuje jakýkoli akt sexuální penetrace, bez ohledu na svou povahu a prostředky, spáchaný na dítěti mladším šestnácti let, který byl spáchán zneužitím osoby, jež není ve stavu, kdy by mohla dát svobodný souhlas. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.“</i></p>
Malta	<p>čl. 198 trestního zákoníku</p> <p><i>„(1) Kdo vykoná bez souhlasu soulož, tj. vaginální, anální nebo orální penetraci těla jiné osoby pohlavním orgánem, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na šest až dvanáct let:</i></p> <p><i>Pokud pachatel vykoná bez souhlasu vaginální, anální nebo orální penetraci těla jiné osoby částí těla neuvedenou v odstavci 1, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na tři až devět let:</i></p> <p><i>Penetrace částí těla se považuje za úplnou jejím zahájením a není nutné prokazovat další jednání.</i></p> <p><i>(1A) Kdo vykoná bez souhlasu vaginální, anální nebo orální penetraci sexuální povahy předmětem, ať je tento předmět určen k aktivitám sexuální povahy či k jiným, bude v případě odsouzení potrestán odnětím svobody na tři až dvanáct let:</i></p> <p><i>(...)“</i></p>
Německo	<p>§ 177 odst. 6 bod 1 trestního zákoníku</p> <p><i>„(6) Odnětím svobody na nejméně dvě léta bude pachatel potrestán ve zvlášť závažných případech. O zvlášť závažný případ se jedná zpravidla tehdy,</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. vykoná-li pachatel s obětí soulož nebo nechá-li oběť soulož vykonat anebo vykoná-li na oběti obdobné sexuální akty, které jsou pro ni zvlášť ponižující, zejména když jsou spojeny s proniknutím do těla (znásilnění),“</i>

Stát	Definice
Řecko	<p>čl. 336 trestního zákoníku</p> <p>„1. Kdo jiného fyzickým násilím nebo pod pohrůžkou vážného a bezprostředního ohrožení života nebo tělesné integrity donutí k sexuálním aktům nebo k jejich strpění, bude potrestán odnětím svobody na nejméně deset let.</p> <p>2. Sexuálním aktem je soulož a akty srovnatelné se souloží.</p> <p>3. Byl-li čin uvedený v odst. 1 spáchán dvěma nebo více spolupachateli, vedl-li ke smrti oběti, nebo byla-li oběť nezletilá, ukládá se trest doživotí.</p> <p>4. Kdo provede s výhradou odst. 1 sexuální akt bez souhlasu oběti, bude potrestán odnětím svobody až na deset let.“</p>
Slovensko (navrhované znění)	<p>§ 199 trestního zákoníku dle navrhované novely</p> <p>„Znásilnenie a iné formy sexuálneho násillia</p> <p>(1) Kto vykoná na inej osobe bez jej súhlasu súlož alebo akýkoľvek iný sexuálny styk akoukoľvek časťou tela alebo predmetom do jej tela, alebo spôsobí účasť osoby bez jej súhlasu na iných sexuálnych praktikách, či zapojenie sa do sexuálnej činnosti s treťou osobou, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“</p>
Slovinsko	<p>čl. 170 trestního zákoníku</p> <p>„(1) Kdo bez souhlasu jiné osoby přiměje tuto osobu k souloži nebo k jinému obdobnému sexuálnímu jednání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.</p> <p>(2) Souhlas uvedený v předchozím odstavci tohoto článku je dán, pokud tato osoba navenek vnímatelným, jednoznačným a svobodným projevem vůle souhlasila se souloží nebo jí obdobným sexuálním jednáním a byla schopna takové rozhodnutí učinit.“</p>
Spojené království (Anglie a Wales)	<p>§ 1 zákona o sexuálních trestných činech z roku 2003</p> <p>„(1) Trestného činu se dopustí, ten kdo</p> <ul style="list-style-type: none"> a) úmyslně penetruje vagínu, anální otvor nebo ústa jiné osoby svým penisem, b) tato osoba s penetrací nesouhlasí a c) pachatel nemá rozumný důvod se domnívat, že tato osoba souhlasí. <p>(2) Zda má pachatel rozumný důvod se tak domnívat, se posoudí s ohledem na všechny okolnosti případu, včetně všech kroků, které pachatel učinil k tomu, aby se ujistil, že druhá osoba souhlasí.“</p>

Stát	Definice
Spojené království (Skotsko)	<p>§ 1 skotského zákona o sexuálních trestných činech z roku 2009</p> <p><i>„Kdo svým penisem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>a) bez souhlasu druhé osoby</i> <i>b) bez rozumného důvodu předpokládat, že tato osoba souhlasí</i> <p><i>penetruje, bez ohledu na rozsah, úmyslně či v hrubé nedbalosti k tomu, zda dochází k penetraci, vagínu, konečník nebo ústa, dopustí se trestného činu znásilnění.“</i></p>
Španělsko (navrhované znění)	<p>čl. 178 trestního zákoníku dle navrhované novely (Souhlas)</p> <p><i>„1. Kdo provede jakýkoli úkon, kterým naruší sexuální svobodu jiné osoby bez jejího souhlasu, bude potrestán za sexuální útok odnětím svobody na jeden rok až čtyři roky. Souhlasem se rozumí pouze takový souhlas, který byl svobodně vyjádřen úkony, jež s ohledem na okolnosti případu jasně vyjadřují vůli dané osoby.</i></p> <p><i>2. Pro účely předchozího odstavce se za sexuální útok považují v každém případě akty se sexuálním obsahem provedené za použití násilí, zastrašování nebo zneužití situace nadřazenosti nebo zranitelnosti oběti, jakož i akty provedené na osobách s omezeným smyslovým vnímáním nebo na osobách, jejichž duševní stav je zneužit, a akty provedené, když je osoba z jakéhokoli důvodu zbavena volných schopností.“</i></p> <p>čl. 179 trestního zákoníku dle navrhované novely (Znásilnění)</p> <p><i>„Spočívá-li sexuální útok v pohlavním styku provedeném vaginální, anální nebo orální cestou anebo provedeném vložení částí těla nebo předmětů první nebo druhou zmíněnou cestou, bude pachatel potrestán za znásilnění trestem odnětí svobody na čtyři až dvanáct let.“</i></p>

Stát	Definice
Švédsko	<p>§ 1 kapitoly 6 o sexuálních činech trestního zákoníku <i>„Kdo vykoná soulož nebo jiný sexuální akt s ohledem na závažnost porušení srovnatelný se souloží, s osobou, která se neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na dva roky až šest let.</i> <i>Při posuzování toho, zda účast osoby byla dobrovolná či ne, se vezme v úvahu zejména, zda byla dobrovolnost vyjádřena slovy či jednáním nebo jiným způsobem.</i> <i>(...)“</i></p> <p>§ 1a kapitoly 6 o sexuálních činech trestního zákoníku <i>„Kdo se dopustí činu podle § 1 v hrubé nedbalosti ohledně skutečnosti, že se druhá osoba neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění z nedbalosti a bude potrestán odnětím svobody až na čtyři roky.</i> <i>Pokud je s ohledem na okolnosti trestný čin méně závažný, osoba nebude považována za trestně odpovědnou.“</i></p>

Zdroje

Soudní rozhodnutí a platné a účinné zákony dle textu.

Aktuelle Gesetzgebungsverfahren: Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches – Verbesserung des Schutzes der sexuellen Selbstbestimmung. *BmJv.de* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.bmJv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/SchutzSexuelleSelbstbestimmung.html#:~:text=Gesetzgebungsverfahren%20%7C%204.,sexuellen%20Selbstbestimmung%20ist%20am%2010.&text=Mit%20%C2%A7%20184i%20StGB%20n.F.,sexuelle%20Bel%C3%A4stigung%20unter%20Strafe%20gestellt.>

AMNESTY INTERNATIONAL. AMNESTY INTERNATIONAL SUBMISSION ON THE LEGAL DEFINITION OF RAPE IN GREECE: CRUCIAL LEGISLATIVE CHANGES MUST BE BROUGHT IN LINE WITH INTERNATIONAL STANDARDS. March 2019. Dostupné také z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/0095/2019/el/>.

AMNESTY INTERNATIONAL. *RIGHT TO BE FREE FROM RAPE – OVERVIEW OF LEGISLATION AND STATE OF PLAY IN EUROPE AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS*. 2018, 34 s. EUR 01/9452/2018. Dostupné také z: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/9452/2018/en/>.

AMNESTY INTERNATIONAL. *GIVE US RESPECT AND JUSTICE! OVERCOMING BARRIERS TO JUSTICE FOR WOMEN RAPE SURVIVORS IN DENMARK*. Amnesty International, 2019. Dostupné také z: <https://app.box.com/s/fy8pvwe5nz8ghvfk3oc9ibwezlvmmra5/file/412379933956>

ATTARD, Joanne. An analysis into the newly amended sexual offences, with specific regard to rape and defilement of minors. *Elsa Malta Law Review* [online]. 2020(7), 13-27 [cit. 2022-05-10]. ISSN 2225-210X. Dostupné z: [https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/68159/1/An analysis into the newly amended sexual offences with specific regard to rape and defilement of minors 2020.pdf](https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/68159/1/An%20analysis%20into%20the%20newly%20amended%20sexual%20offences%20with%20specific%20regard%20to%20rape%20and%20defilement%20of%20minors%202020.pdf).

BEATLEY, Meaghan. The shocking rape trial that galvanised Spain's feminists – and the far right. *Theguardian.com* [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/23/wolf-pack-case-spain-feminism-far-right-vox>.

BEZJAK, Garonne. Der Straftatbestand des § 177 StGB (Sexuelle Nötigung; Vergewaltigung) im Fokus des Gesetzgebers. *Kritische Justiz* [online]. Baden Baden: Nomos, 2016, **49**(4), 557-571 [cit. 2022-05-11]. ISSN 0023-4834. Dostupné z: https://www.kj.nomos.de/fileadmin/kj/doc/2016/2016_04/KJ_16_04_Bezjak_177StGB.pdf.

Combating violence against women and domestic violence 2022/0066(COD): European Parliament Legislative Observatory [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0066\(OLP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/0066(OLP)).

COM(2022) 105 final 2022/0066 (COD) Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating violence against women and domestic violence. Dostupný na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/com_2022_105_1_en.pdf.

CONNOLLY, Kate. Germany toughens rape laws after New Year's Eve attacks in Cologne: Legislation tightens rules on consent, makes groping a sex crime and enables prosecution of entire groups. *Theguardian.com* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/07/german-mps-back-stricter-rape-laws-after-cologne-attacks>.

COUNCIL OF EUROPE. *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. In: . Council of Europe Treaty Series - No. 210, Istanbul, 11.V.2011. Dostupné také z: <https://rm.coe.int/16800d383a>.

DENMARK. *Forslag til Lov om ændring af straffeloven*. In: . Justits Ministeriet: Strafferetskontoret, 2020, číslo 2019-731-0062. Dostupné také z: <https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/590/2252311/index.htm>.

Denmark: Historic victory for women as law changes to recognise that sex without consent is rape. <https://www.amnesty.org/> [online]. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/12/denmark-historic-victory-for-women-as-law-changes-to-recognise-that-sex-without-consent-is-rape/#:~:text=Rape%20in%20Denmark%20is%20hugely,the%20Danish%20Ministry%20of%20Justice>.

Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches – Verbesserung des Schutzes der sexuellen Selbstbestimmung [online]. [cit. 2022-06-15]. Dostupné z: <https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/SchutzSexuelleSelbstbestimmung.html#:~:text=Gesetzgebungsverfahren%20%7C%204.,sexuellen%20Selbstbestimmung%20ist%20am%2010.&text=Mit%20§%20184i%20StGB%20n.F.,sexuelle%20Belästigung%20unter%20Strafe%20gestellt>.

HEDGE COE, Guy. *Spanish MPs back 'only yes means yes' sexual consent law* [online]. 27.5.2022 [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61591615>.

MODIFICACIONES Y MODIFICACIONES AL ARTÍCULO 121/000062 Proyecto de Ley Orgánica de garantía integral de la libertad sexual, 21. 1. 2022. Dostupné na: <https://cdn.parlamentia.newtral.es/files/b86f01c770fddf4afe41477e8d662b8df19fcaa1a238f8df774db0f57bd2a0db28965097a533a679e65921052ecf616a0d80e99618d426341f2f125d3c341496.pdf>.

HERMAN, Erik a kol. *Disociativní poruchy v praxi. Psychiatrie pro praxi* [online]. 2009, 10(1), 13-18 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.solen.sk/storage/file/article/c001d9641ec3597738686bf5599f3677.pdf>.

HOLMBERG, Stina a Lars LEWENHAGEN. *The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape: English summary of Brå report*. Brottsförebyggande rådet 2020. English summary of Brå report, 2020:6. Dostupné také z: https://bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de53065cff/1614334312744/2020_6_The_new_consent_law_in_practice.pdf.

HOME AFFAIRS COMMITTEE. *Investigation and prosecution of rape: Eighth Report of Session 2021–22*. 12 April 2022, s. 45. Dostupné také z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5802/cmselect/cmhaff/193/report.html>.

HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. *German Law Journal* [online]. 01 November 2017n. l., 18(6), 1309 – 1330, s. 1319-1320. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1017/S2071832200022355>.

HÖRNLE, Tatjana. Warum § 177 Abs. 1 StGB durch einen neuen Tatbestand ergänzt werden sollte. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online]. 2015, 10(4), 206-216 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1863-6470. Dostupné z: https://www.zis-online.com/dat/ausgabe/2015_4_ger.pdf.

El Supremo hace suyo el 'solo sí es sí' en la sentencia de 'la manada': el consentimiento sexual debe ser expreso. *Eldiario.es* [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/sociedad/manada_1_1456017.html#.

Entwurf eines ... Gesetzes zur Änderung des Strafgesetzbuches - Verbesserung des Schutzes der sexuellen Selbstbestimmung: Gesetzentwurf der Bundesregierung. In: . 2016, Drucksache 162/16. Dostupné také z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2016/0162-16.pdf>.

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *Legal Definitions in the EU Member States*. *Eige.europa.eu* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu>.

FAIOLA, Anthony a Stephanie KIRCHNERJUNE. A German woman said she was raped. Then she was fined \$27,000. *Washingtonpost.com* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/a-german-woman-said-she-was-raped-then-she-was-fined-27000/2016/06/22/10549412-3799-11e6-af02-1df55f0c77ff_story.html?itid=lk_inline_manual_30.

GRIEGER, Katja a Christina CLEMM. DER BUNDESVERBAND FRAUENBERATUNGSSTELLEN UND FRAUENNOTRUF. „WAS IHNEN WIDERFAHREN IST, IST IN DEUTSCHLAND NICHT STRAFBAR“ *Fallanalyse zu bestehenden Schutzlücken in der Anwendung des deutschen Sexualstrafrechts bezüglich erwachsener Betroffener* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.frauen-gegen-gewalt.de/de/fallanalyse-zu-schutzluecken-im-sexualstrafrecht.html>.

Chart of signatures and ratifications of Treaty 210: Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *Coe.int* [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.

JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Praha: Leges, 2014. Glosátor. ISBN 978-80-7502-049-9, s. 265–266.

KELLY, Lizz, Jo LOVETT a Linda REGAN. *Home Office Research Study 293 A gap or a chasm? Attrition in reported rape cases* [online]. HOME OFFICE RESEARCH, DEVELOPMENT AND STATISTICS DIRECTORATE. January 2005 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/238713283_Home_Office_Research_Study_293_A_gap_or_a_chasm_Attrition_in_reported_rape_cases.

KINDHÄUSER, Urs Konrad. *Strafgesetzbuch: Lehr- und Praxiskommentar*. 7., plně přepracované vydání. Baden-Baden: Nomos, 2017. ISBN 978-3-8487-4040-6.

KINNI, Andrea. *Cyprus: Landmark Reform Of The Criminal Code CAP.154 In Cyprus: Expanding And Updating The Definition Of Rape* [online]. 24 February 2021 [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: <https://www.mondaq.com/cyprus/crime/1039994/landmark-reform-of-the-criminal-code-cap154-in-cyprus-expanding-and-updating-the-definition-of-rape>.

Legal System. *Supremecourt.gov.cy* [online]. [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/DMLLegSystem_en/DMLLegSystem_en?OpenDocument.

Let's talk about "yes": Consent laws in Europe. *amnesty.org* [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>.

LP/2021/744 Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.slovlex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/744>.

MRVOŠ PAVIĆ, Bojana. *Od iduće godine je svaki spolni čin bez pristanka silovanje* [online]. 20.10.2019 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.24sata.hr/news/od-iduce-godine-je-svaki-spolni-cin-bez-pristanka-silovanje-654466>.

PKS 2021 - Ausgewählte Informationen Bund. In: *Bundeskriminalamt* [online]. 2021 [cit. 2022-08-23]. Dostupné z: https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2021/AusgewaehlteInformationenBund/AusgewaehlteInformationenBund_node.html.

Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS). In: *Bundeskriminalamt* [online]. [cit. 2022-08-23]. Dostupné z: https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/pks_node.html.

Projet de loi n°7949: renforçant les moyens de lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des mineurs portant transposition de la directive 2011/93/UE relative à la lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des enfants, ainsi que la pédopornographie, et portant modification 1° du Code pénal et, 2° du Code de procédure pénale. Dostupné také z: <https://gouvernement.lu/dam-assets/documents/actualites/2022/01-janvier/19-tanson-projet-loi-protectionmineurs/190122-PL7949.pdf>.

Proyecto de Ley Orgánica de garantía integral de la libertad sexual. Dostupný na: https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/CONG/BOCG/A/BOCG-14-A-62-1.PDF.

REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO PRAVOSUĐA. KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA KAZNENOG ZAKONA. Zagreb, prosinec 2019. Dostupné na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2019/Prosinec/195%20sjednica%20VRH/195%20-%204.docx>.

R. MAČEK, Sebastijan. *Slovenia amends penal code, redefines sexual consent* [online]. 7. 6. 2021 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/slovenia-amends-penal-code-redefines-sexual-consent/.

Sam Tanson lutte contre les abus sexuels et l'exploitation sexuelle des mineurs en renforçant le dispositif législatif [online]. 19.01.2022 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2022/01-janvier/19-tanson-projet-loi-protectionmineurs.html.

„Sex bez souhlasu je znásilnění, tečka.“ Amnesty kárá evropské země včetně Česka za zastaralé zákony. Irozhlas.cz [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/znasilneni-amnesty-international-pavel-houdek-konsent-souhlas-obet-zakony_1811241903_och.

Slovenija je uzakonila model soglasja! [online]. 04. junij 2021 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.amnesty.si/uzakonjen-model-soglasja>.

SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, ITS CAUSES AND CONSEQUENCES. *A framework for legislation on rape (model rape law): Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*. 15 June 2021n. I. Dostupné také z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/149/63/PDF/G2114963.pdf?OpenElement>, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Propozycja_specjalnej_sprawozdawczyni_ONZ_model_rape_law_%28j%C4%99z.%20angielski%29_15.06.2021.pdf.

SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, ITS CAUSES AND CONSEQUENCES. *Questionnaire on criminalization and prosecution of rape: Inputs Received: Cyprus - Ombudsperson*. 05 August 2020. Dostupné také z: <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2021/rape-grave-and-systematic-human-rights-violation-and-gender-based-violence>.

STOIKOS, Christos. *Η έννοια της γενετήσιας πράξης στον νέο Ποινικό Κώδικα* [online]. 19. listopadu 2020 [cit. 2022-05-06]. Dostupné z: http://www.legalnews24.gr/2020/11/blog-post_19.html.

STRAFFELOVRÅDET. *Straffelovrådets betænkning om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse: Betænkning nr. 1574*. København: Justits Ministeriet, 2020, 263 s. ISBN 978-87-93469-43-3. Dostupné také z: https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2020/betaenkning_1574_final.pdf.

Številne znane osebe so se pridružile kampanji za spremembo kazenskega zakonika po modelu "ja pomeni ja" [online]. 17. december 2020 [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.amnesty.si/znane-osebe-za-ja-pomeni-ja>.

THE CROWN PROSECUTION SERVICE. *False Allegations of Rape and/or Domestic Abuse, see: Guidance for Charging Perverting the Course of Justice and Wasting Police Time in Cases Involving Allegedly False Allegations of Rape and/or Domestic Abuse: Legal Guidance, Sexual offences.* Reviewed and updated September 2019. Dostupné také z: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/false-allegations-rape-andor-domestic-abuse-see-guidance-charging-perverting-course>.

UN WOMEN DEUTSCHLAND. *Nein Heißt Nein: Das Aktionsbündnis Nein Heißt Nein.* <https://www.unwomen.de/> [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.unwomen.de/aktuelles/aktuelle-kampagnen/neinheisstnein.html>.

Vergewaltigung, sexuelle Nötigung und sexuelle Übergriffe [online]. In: . červenec 2022 [cit. 2022-08-23]. Dostupné z: https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/PolizeilicheKriminalstatistik/2021/BundesdatenDelikte/04_VergewaltigungSexNoetigungBRD.pdf?__blob=publicationFile&v=4.

Anotace/Annotation

Skutková podstata znásilnění v právních řádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu

Práce rozebírá skutkové podstaty znásilnění v evropských státech, kde je definice znásilnění založena na základě absence souhlasu (Belgie, Dánsko, Chorvatsko, Irsko, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Řecko, Slovinsko, Spojené království, Švédsko), včetně dvou států, u kterých lze přijetí takové definice v brzké době očekávat (Slovensko, Španělsko). Práce obsahuje překlady definic znásilnění z trestních zákoníků a u některých států též kontext jejich přijetí a aplikaci v praxi. Kromě toho práce představuje také závaznou definici znásilnění uvedenou v Istanbulské úmluvě, relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Modelový zákon o znásilnění (Rada OSN pro lidská práva).

Znásilnění, sexuální násilí, definice znásilnění založená na souhlasu, Istanbulská úmluva

The legal definition of rape in the legal systems of states that adopted consent-based definition of rape

The study analyses elements of rape in the legal systems of the states that adopted consent-based definition of rape (Belgium, Denmark, Croatia, Ireland, Cyprus, Luxembourg, Malta, Germany, Greece, Slovenia, United Kingdom, Sweden), including two countries for which the adoption of such a definition can be expected shortly (Slovakia, Spain). The study contains translations of definitions of rape from the criminal codes of the states. For some states, it also covers the context of the adoption and application of these definitions. In addition, the study presents the binding definition of rape in the Istanbul Convention, the relevant decision of the ECHR and a framework for legislation on rape (model rape law) (UCHR).

Rape, sexual violence, consent-based definition of rape, Istanbul Convention

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
Oddělení komunikace a vzdělávání	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:

Název: Skutková podstata znásilnění v právních rádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu

Autorky: Krausová, M., Zachová, M.

Číslo: Srovnávací studie č. 5.404

Datum: únor 2021, aktualizace červen 2022

Klíčová slova:

Znásilnění, sexuální trestné činy, sexuální násilí, násilí páchané na ženách, Istanbulská úmluva

EDICE: STUDIE

Typ edice: online, ISSN 2533-4131

URL: <http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1>

První vydání edice: červenec 1991

Frekvence vydání edice: nepravidelná

Zaměření: srovnávací a analytické studie zpracované pro členy Parlamentu České republiky

Jazyk: CZ

Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny,

Sněmovní 4, 118 26 Praha 1